
אורים
ותמים
LUX ET VERITAS

VERDEDIGING

DER

VACCINE,

TEGEN DE BESTRIJDING

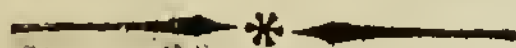
VAN DEN HEER

A. CAPADOSE,
Med. Doct.

DOOR

A. J. M. VAN HEUSDEN,
Med. & Art. obst. Doct. en praktizerend geneesheer te Breda,

MEDEGEDEELD AAN ZIJNEN VRIEND.....

TE BREDA, BIJ
W. VAN BERGEN EN COMP.
1824.

Opinionum commenta pereunt, veritas manet.

VOORBERIGT.

Zeer velen, welke mij met hun vertrouwen en vriendschap vereeren, hebben mij hunne verschillende, zoo mondelinge als schriftelijke, vragen en bedenkingen omtrent de meeste zaken, waarover de bestrijding der vaccine door den heer CAPADOSE *gaat, van tijd tot tijd voorgedragen. Daar ik hun als voorstander der vaccinatie bekend ben, heb ik mij verpligt geacht hunne vragen niet onbeantwoord te laten, maar hunne bedenkingen te moeten oplossen, en mijne gedachten omtrent het genoemde werk hun mede te deelen. Dit heeft ongevoelig ten gevolge gehad een aantal aanteekeningen en opmerkingen over dit onderwerp, en dit wekte mij op,*

 om

om dezelve in eene meer voegzame orde te brengen en ten behoeve van mijne vrienden, en anderen, die belang in de zaak stellen, in druk uit te geven. Ik heb hiermede in het geheel geen oogmerk, om den heer CAPADOSE *eenigzins aanstoot te geven of te beleedigen; het zou mij waarlijk spijten, indien eenige uitdrukking, tegen mijne bedoeling, daartoe aanleiding kon geven. Mijn doel is alleen rekenschap te geven van mijne handelwijze als voorstander der vaccinatie aan de genen, die daarop eenige aanspraak schijnen te kunnen maken, en om, ware het mogelijk, tevens iets toe te brengen, tot de erkentenis der waarheid in zulk eene belangrijke zaak.*

ZEER GEACHTE VRIEND!

Ik heb op uw verzoek het werkje van den heer CAPADOSE, *Bestrijding der vaccine*, onlangs uitgegeven, met opmerkzaamheid gelezen, om u mijn oordeel over hetzelve mede te deelen. De hoogte, waaruit de schrijver schijnt neder te zien op zijne medegeneesheeren, welke voorstanders der vaccinatie zijn, en de zeer hooge toon, dien hij hier en daar aanslaat, bevallen mij wel niet in een geschrift, dat alleen moet dienen om de waarheid aan het licht te brengen; dan, indien de schrijver deze wijze van voordragt niet schadelijk acht voor zijne eigene eer, en nuttig om bij anderen overtuiging te bevorderen, kunnen wij hem zijne vrijheid daarin wel laten; ik of eenig ander geneesheer behoeven ons dat niet bijzonder aan te trekken, en al ware er iets beleedigends in, hoe gemakkelijk zouden wij ons een leed, dat ons met zoo vele beroemde mannen zoude treffen, kunnen laten welgevallen! Ook is mij het werkje niet zoo schadelijk voorgekomen,

als het gerucht u schijnt aangebragt te hebben. Is de vaccinatie wezenlijk goed en heilzaam, dan moet ze tegenspraak kunnen verdragen; zij zal dan door bestrijding niet verliezen, maar hare waarde zal te meer in helder licht gesteld worden. Immers heeft deze of gene voorstander der vaccinatie in zijnen ijver uitdrukkingen gebruikt, die niet zeer gepast waren, en voedsel konden geven aan vooroordeel tegen de zaak zelve; stelde men wel eens in het spreken en schrijven over de vaccinatie zijne denkbeelden niet genoeg bepaald voor, maar zoo, dat dit aanleiding konde geven tot verwarring, en daardoor tot verkeerde besluiten en tegenspraak; sloeg men wel eens te ligtvaardige en ongewijde handen aan het werk; — zoude men het dan wel nadeelig kunnen achten, wanneer er gepaste aanleiding wordt gegeven, dat welmeenende en bedaarde voorstanders der vaccinatie openlijk betuigen, dat de overdrevene uitdrukkingen omtrent de vaccine niet de hunne zijn; dat sommige verwarde denkbeelden omtrent deze kunstbewerking naauwkeuriger worden bepaald, derzelver beoefening met behoorlijke bezorgdheid aan deskundigen worde toevertrouwd, en zoo het heil dezer gewigtige ontdekking op des te onwrikbaardere gronden gevestigd worde? En zoude men dit voordeel niet als het gevolg van het werk van den heer CAPADOSE mogen verwachten?

Toen men de vaccinatie begon te beoefenen, had

had er, zoo als het doorgaans met nieuwe ontdekkingen in de kunst gaat, veel overdrevens van den eenen en anderen kant plaats; of hemelhooge verheffing of verachtelijke verwerping derzelve, waardoor vele langen tijd in 't onzekere werden gehouden, welk oordeel zij veilig zouden volgen; doch nu, nadat door bedaard onderzoek, proefondervinding van eene reeks van jaren, niet alleen de geneesheeren over het algemeen van het heilzaam gebruik dezer kunstbewerking zich hebben overtuigd, maar ook volken en vorsten daardoor derzelver voorstanders zijn geworden, dacht ik bij het opslaan van den titel van het genoemde werk: welke duchtige redenen moet de schrijver niet voor zich zelven gehad hebben, om deze kunstbewerking nu nog te gaan bestrijden! De ernstige, ja godsdienstige wijze van voordragt, welke de heer CAPADOSE al aanstonds laat blijken, nam mij gunstig voor hem in. Echter bij het voortlezen, en nadenkende op de zaken, werd ik geenszins terug gebragt van mijne overtuiging omtrent de heilzaamheid der vaccinatie, maar daarin zelfs, zoo mogelijk, nog versterkt. Ik weet niet, door welk eene vooringenomenheid iemand, die ernstig denkt en kennis van wetenschappen heeft, door zulk eene verkeerde voorstelling van zaken en bedriegelijke redeneringen zich kan laten misleiden. Ik wil u daarom gaarne mijne gronden ter verdediging der koepok-inenting tegen de bestrijding van de-

dezelve door den heer CAPADOSE mede deelen. Ik geloof, dat ik hierin het duidelijkste zal kunnen zijn, wanneer ik u vooraf een kort verslag geef van de hoofdzaak onzes onderwerps; wanneer wij vervolgens de redenen beschouwen, welke de schrijver heeft, om de pokken of kinderziekte in een zeer gunstig, ja behagelijk licht te doen voorkomen; dan zijne bewijzen overwegen, welke hij aanvoert, om de vaccinatie niet alleen als eene nutteloze kunstbewerking voor te stellen, maar ook als ongeoorloofd, zeer schadelijk te wraken; waarna wij sommige redeneringen van den schrijver, welke bij deze beschouwing niet voegzaam genoeg konden opgenomen worden, in aanmerking zullen nemen. Hierdoor gaan wij wel af van den loop der verhandeling van den schrijver, en het zal u, indien gij mijne verdediging met zijne bestrijding wilt vergelijken, eenig heen en weer blaren te meer veroorzaken; maar wij zullen er bij winnen, doordien wij alzoo onnoodige breedvoerigheid zullen kunnen vermijden, en niet zoo in herhalingen zullen behoeven te vervallen. Wij moeten dan eerst iets opmerken betreffende het onderwerp, 't welk wij behandelen.

Onder de verschillende ziekten, welke van tijd tot tijd onder de menschen heerschen, zal men er naauwlijks eene vinden, welke sedert eeuwen herwaards schrikkelijkere verwoestingen aanrigtte, dan de kinderziekte. Geen leeftijd wordt

door

door haar ontzien; zij tast jong en oud aan; zij spaart zoo weinige tot den mannelijken leeftijd, dat zij den naam van kinderziekte verkregen heeft. Geheele menigten worden onder de wreedste folteringen en angsten weggesleept, terwijl de zulke, die niet bezweken en hun gezigt en hunne verstandelijke vermogens mogten behouden, zich, schoon jammerlijk misvormd, gelukkig moeten noemen.

Geen wonder derhalve, dat welmeenende mannen met de grootste zorgvuldigheid omzagen naar middelen, om de vreesselijke ziekte te verzachten, derzelver beklagelijke gevolgen af te wenden.

Op driederlei wijze heeft men voornamelijk gepoogd dat oogmerk te bereiken. Daar men de ziekte als besmettelijk erkende, poogde men door afzondering der genen, die reeds door de ziekte waren aangetast, de nog gezonden te beveiligen. Van dat middel vindt men het eerst gewag gemaakt in het begin der zeventiende eeuw; vervolgens werd deze maatregel van tijd tot tijd op nieuws aangeprezen. Deszelfs nuttigheid werd nog in het jaar 1792 beweerd door PUFENDORF; door FAUST in 1794; door JUNCKER in 1796. (*) Dan, behalve dat deze maatregel slechts de verdere besmetting moest voorko-

(*) à ROY, *Verhandeling over de voorbehoedmiddelen tegen de kinderziekte*, bladz. 31 en volg.

komen, en dus maar gedeeltelijk aan het oogmerk voldoen kon, deden zich ook vele onoverkomelijke zwarigheden op, vooral in eenigzins volkrijke plaatsen, zoodat de uitvoering ter bereiking van het groote oogmerk onmogelijk werd geacht.

Anderen poogden daarom de kinderziekte tegen te gaan door het aanwenden van zulke middelen, welke de smetstof krachteloos moesten maken, of, gelijk men ook zeide, te onderbrengen, dooden enz. Men noemde dit *Voorbehoedingswijze door tegengiften* (*Methodus prophylactica per antidota*), omdat men door kwik- en spiesglans-middelen, door kampher enz., de schadelijke werking van de poksmet op het ligchaam wilde voorkomen. Deze behandeling werd voorgestaan door ETMULLER, ROZEN, LOB, VAN DEN BOSCH en anderen. (*) Doch de ondervinding leerde in menigvuldige gevallen niet alleen de nutteloosheid van diergelijke aangeprezene middelen, maar bewees ook genoegzaam derzelver schadelijkheid wegens het menigvuldig gebruik, hetwelk men van dezelve zouden moeten maken. Te regt zeide daarom de waardige geneesheer â ROY: „dat indien deze middelen al „in staat waren de aangebragte smet te vernieti„gen, en daardoor de ziekte af te wenden, „wij niet konden zeggen iemand op soortgelijk

„eene

(*) â ROY, t. a. p. bl. 10 en volg.

„ eene wijze voor altoos voor de ziekte beveiligd
„ te hebben; maar dat zoodanig iemand aldus
„ genoodzaakt zal zijn telkens dergelijke midde-
„ len te gebruiken, zoo dikwijls er gevaar van
„ besmetting zich op nieuws zal opdoen." (*)

Langs eenen derden weg eindelijk heeft men gepoogd die schrikkelijke plaag te keer te gaan, haar gevaar te verminderen, hare beklagelijke gevolgen te verzachten of geheel af te wenden, door de ziekte te doen ontstaan door vrijwillige besmetting. Daar men uit de ondervinding geleerd had, dat de verschillende epidemiën zeer onderscheiden waren in derzelver gevolgen; dat somtijds goedaardige weinige slagtoffers kostten; dan weer eens kwaadaardige velen wegraapten, gaf dit aan de ouders niet zelden aanleiding, dat zij hunne kinderen, wanneer er eene zachtaardige epidemie heerschte, aan de besmetting bloot stelden door dezelve op eenigerlei wijze in gemeenschap te brengen met de lijders aan die ziekte.

Dan, nademaal zeer zachtaardige epidemiën dikwijls in zeer boosaardige overgingen, en de besmetting op die wijze allezins het gevaar daarstelde, dat dezelfde ziekte in hevigheid, ja somtijds in grootere hevigheid ontstond, moest het den geneesheeren in het oog vallen, dat, indien men de besmetting verlangde, dezelve dan veel vei-

(*) t. a. p. bl. 59.

veiliger door eene uitwendige bewerking konde verkregen worden. Dit kon dus gereede aanleiding geven tot het verrigten der inoculatie, welke eene eenvoudige bewerking was, waardoor de smetstof der kinderpokken in het ligchaam gebragt werd. Nadat deze inenting sedert onheugelijke tijden bij de Afrikanen door inwrijvingen aan de handen geschiedde, (*) vervolgens onder de Oostersche volken en Grieken bewerkstelligd was, werd zij overgebragt naar *Constantinopel*, van daar kwam het eerste berigt dezer kunstbewerking in 't jaar 1713 te *Londen*, alwaar het door IMMANUEL TIMONE, een grieksch geneesheer, welke te *Oxfort* en *Padua* gestudeerd had, aan WOOWARD werd medegedeeld. Te *Londen* was ladij WORTHLEY MONTAGUE de eerste, welke in het jaar 1720 hâre dochter liet inenten. (†)

Daar men zag, dat de inoculatie de ziekte veel dragelijker en derzelver afloop veel veiliger maakte, vond zij van tijd tot tijd meer ingang; vertrouwde geneeskundigen prezen dezelve door hun getuigenis ten sterksten aan als het beste, krachtdadigste en weldadigste hulpmiddel, 't welk tot dien tijd toe tegen de woede der kinderziekte bekend was. „Het meer algemeen in „ 't werk stellen der inenting" zegt onze geleer-

(*) *Verhand.* uitgegeven door de *Hollandsche Maatsch. der Wetensch. te* Haarlem, V Deel: bl. 212.

(†) GIRTANNER, *Verh. over de ziekte der kinderen*, bl. 242 en volg.

leerde MICHELL „ het algemeen aannemen der „ verkoelende geneeswijze in de natuurlijke kin„ derziekte... enz., zijn zoo vele treffende bewijzen „ voor de vorderingen dezer wetenschap, (de „ geneeskunde) dat men met regt iemand, wien „ dit op herhaalde beschouwingen niet in 't oog „ loopt, voor onkundig in de historien onzes „ vaderlands, of te zeer verslaafd aan de oude „ vooroordeelen houden moge.” (*) En de beroemde HUFELAND schreef kort voor dat JENNER zijne waarnemingen omtrent de vaccine in 't licht gaf: „ die slechts oogen heeft om te „ zien en ooren om te hooren, kan zich thans „ van derzelver waardij (der inoculatie) op de „ gemakkelijkste en zinnelijkste wijze overtui„ gen.” (†)

Doch bij de groote en heilzame voordeelen der inoculatie bleven er nog merkelijke bezwaren over; zij had wel eens, schoon zeldzaam, doodelijke gevolgen; zij was tevens voor anderen, even als de natuurlijke pokken, ligtelijk besmettelijk. Geen wonder dus, dat men met dankbaarheid aan de goddelijke Voorzienigheid het nog meer gunstig middel toejuichte, de inenting der koepok, waardoor men eene ziekte veroorzaakt van weinig belang, even geschikt om ons voor verdere besmetting der kinderziekte te beveiligen als

(*) *Verhand. over de febr. catharr.*, bl. 1, 1784.

(†) *Waarneemingen over de natuurl. en ingeënte kinderpokken*, bl. 160.

als deze ziekte zelve, en tevens voor anderen niet besmettelijk.

Het was reeds sedert langen tijd te *Gloucester* en naburige plaatsen in *Engeland* bekend, dat de koeijen eene soort van pokken aan de uijers kregen, niet ongelijk aan die der kinderpokken, en dat die genen, welke de koeijen ten tijde, dat zij die pokken hadden, behandelden, ook diergelijken uitslag aan de handen of vingers bekwamen. Men had ook opgemerkt, dat al wie zulke pokken gehad had, voor de kinderziekte beveiligd bleef; men was daarom in die streken gewoon te zeggen: *die koebladders gehad heeft, krijgt geene pokken.* JENNER hoorde dit verhalen, en werd bedachtzaam gemaakt te beproeven, om van deze waarneming ten nutte van het menschdom een heilzaam gebruik te maken. Op den 14 mei 1796 ondernam hij voor de eerste maal door koepokstof de koepokken bij menschen te doen ontstaan, met het gewenscht gevolg, dat hij dezelve wezenlijk zag voortkomen, en gelukkig afloopen. „ Het aanzien der inenting," zegt hij, „ in haren voortgang tot den staat
„ van rijpheid was bijna hetzelfde, als veroorzaakt
„ op gelijke wijze door kinderpokstof. Dit ver-
„ schijnsel was grootendeels nieuw voor mij; en ik
„ zal nimmer vergeten de aangename gewaarwor-
„ dingen, die hetzelve in mij deed ontstaan; daar
„ het wegens zijne overeenkomst met de puist,
„ door ingeënte kinderpokstof veroorzaakt, onte-

„ gen-

„ genzeggelijk bewees het naauw verband dier „ twee ziekten, en mij den uitslag der nog te „ nemen proeven bijna waarborgde." (*)

Laten wij, om deze overeenkomst te kunnen zien, eene vergelijking maken tusschen de goedaardige kinder- en koepokziekte.

De aard der smetstof van de kinderpokken is, gelijk die der andere uitslagziekten van die soort, geheel onbekend; alleen weten wij, dat kinderpokstof met kwikbereidingen gewreven, hierdoor hare besmettende kracht verliest. (†)

De kinderpoksmet bevindt zich alleen in de etterstof, welke door de pok gevormd is.

De verschijnselen der besmetting door goedaardige kinderpokken zijn: huiveringen met hitte afwisselende, afwisselende kleur van het aangezigt, koortsachtigheid welke doorgaans des namiddags of 's avonds toeneemt, lusteloosheid, dorst, walging, braking, slaperigheid, pijn in het hoofd, in den hartkolk, de okselen enz., geneigdheid tot zweeten, eigenaardige reuk van den adem en van het zweet.

Hetzelfde heeft plaats bij de koepokstof.

Ook de koepoksmet is alleen in de stof door de pok gevormd, aanwezig. (§)

Zeer dikwijls zijn de besmetten door de koepokken weinig ongesteld; op zijn hoogst bespeurt men dan eenige matheid, lusteloosheid, onrustigen slaap. Niet zelden is er ook merkbare koorts aanwezig, welke zich tegen den nacht verheft, en of in het tijdperk der uitbotting verschijnt, of eerst wanneer de pokken in vollen bloei staan. Daarmede gaan vergezeld loomheid, huiveringen en hitte, bleeke kleur, gebrek aan eetlust, walging, onrustige slaap, neiging tot zweeten, dikwijls ook pijn en opzwelling der okselklieren.

(*) *An inquiry into the causes and effects of the variolae vaccinae enz.* vertaald door Doct. DAVIDS, bl. 22. (†) RICHTER, *Die specielle therapie.* II B. 2 Abth. bl. 252. (§) HENKE, *Handb. zur erk. und heil. der kinderkr.* I B. bl. 312, 340.

De kinderpok verschijnt eerst als een klein-rood vlekje, waar in men spoedig een rood hard knobbeltje gewaar wordt, 't welk in een puistje veranderd, dat in het midden eenigzins ingedrukt is. Als het uitbotten geëindigd is, houdt de koorts op, doch er blijft branding en jeukte der huid over.

De puist der kinderpok vult zich langzamerhand met eene weiachtige vochtigheid en verheft zich meer en meer. Wanneer dezelve geheel met etterstof gevuld en alzoo de pok geheel gevormd is, vertoont er zich een bleek roode krans om dezelve.

De kinderpok wordt droog of breekt door, en de uitvloeijende etter maakt eene roof, waaronder zich nog eenigen tijd etter vormt, doch welke eindelijk afvalt, en eene roode vlek, welke nog lang jeukt, ook niet zelden een put, achterlaat.

De kinderziekte is des te goed-

De koepok openbaart zich ook eerst door een rood vlekje, in welks midden men insgelijks spoedig een knobbeltje kan voelen, 't welk zich ook tot een puistje vormt, dat door het opzwellen zijner randen mede een putje vertoont, en om zich heen eenen rooden krans verkrijgt.

In het puistje der koepok 't welk hevig jeukt, wordt ook eerst eene heldere, doch naderhand dikkere en etterachtigere vloeistof gevormd, waarbij zijne verdieping in het midden verdwijnt, terwijl deszelfs roode krans zich zeer ver heeft uitgebreid. In dit tijdperk willen ook sommigen den eigenaardigen reuk der kinderpokken uit den mond der lijders bemerkt hebben. (*)

De koepok droogt insgelijks op; derzelver roode kring wordt bleeker en verdwijnt, de korst waarmede de pok bedekt wordt, valt ook na eenigen tijd af, eene vlek, doch geene putten nalatende. (†)

De koepokziekte veroorzaakt slechts

(*) RICHTER, t. a. p. bl. 362.

(†) Verg. hiermede J. P. FRANK, *Epit. de cur. hom. morb.* lib. III; S. G. VOGEL, *Man. prax. med.* tom. III; REIL, *Über die Erkenntn. und cur der fieber*, b. V: RICHTER en anderen.

goedaardiger, naarmate het getal der pokken minder is.

Met opzigt der uitwerkselen heeft de kinderziekte dit gevolg, dat zij, op zeer weinige uitzonderingen na, steeds het ligchaam zoodanig wijzigt, dat het voor eene nieuwe besmetting daarvan bewaard blijft.

De verandering door de kinderziekte in het ligchaam veroorzaakt is van dien aard, dat daardoor ook het ontstaan der koepokziekte wordt voorgekomen.

Er zijn kinderpokken, welke het vermogen, om eene nieuwe besmetting der kinderziekte of ook van de koepokken voor te komen, niet bezitten en *valsche*, *onechte* enz., genoemd worden.

slechts zoo veel pokken (zeer zeldzame gevallen uitgezonderd,) als men inentingsteekjes gemaakt heeft.

Hetzelfde heeft plaats bij de koepokken. Wanneer men deze eenmaal gehad heeft, wordt men in 't vervolg daardoor niet meer aangedaan.

Insgelijks wijzigt de koepokziekte eenmaal doorgestaan zijnde, het ligchaam zoodanig, dat zij tevens de kinderziekte voorkomt.

Eveneens zijn er koepokken, welke noch tegen eene nieuwe besmetting der koepokken, noch tegen eene der kinderpokken beveiligen, en daarom ook met den naam van *valsche*, *onechte* koepokken bestempeld worden.

Ziedaar de kinder- en koepok met elkander vergeleken; schoon wij hier nog meer konden bijvoegen, achten wij het bijgebragte reeds genoegzaam, om daaruit op eene allezins klaarblijkelijke wijze de treffende overeenkomst tusschen zeer goedaardige kinder- en koepokziekte, in derzelver ontstaan, wijze van afloop en gevolgen op te merken, en hoe men daaruit met grond kon opmaken, dat de vaccine het gewenscht middel zou zijn, om op eene zekere en onschadelijke wijze te beveiligen

voor

voor de verwoestende gevolgen der kinderziekte.

Dit spreekt onze schrijver tegen: in de eerste plaats ontkent hij, dat de pokziekte eene verwoestende verschrikkelijke ziekte is; hij stelt integendeel dezelve in een zeer gunstig licht voor, als of zij te beschouwen ware *als een weldadige strijd; als een bewijs van een hooger gestemd leven; als eene werkzame kracht ter uitbreiding.* (bl. 103, 106.)

Toen de kinderziekte eenige eeuwen terug in *Europa* eerst hier en daar, nu en dan hare woede betoond had, zoude men misschien dit nog velen hebben kunnen wijs maken; of indien de heer CAPADOSE nog eene halve eeuw gewacht had met dit te schrijven, als de epidemiën der kinderziekte en derzelver verwoestingen door het meer algemeen aanwenden der vaccinatie, mogelijk weinig meer gekend zullen worden; dan zoude men het misschien iemand kunnen doen gelooven, dat de kinderziekte een weldadige strijd, zeer zacht in haar wezen, en niet zoo gevaarlijk of doodelijk te achten was; maar nu, nadat men bij menigvuldige, somtijds zeer kwaadaardige epidemiën, derzelver smartelijke gevolgen heeft leeren kennen, en vóór de ontdekking der koepokken jaarlijks in *Europa* 450,000 slagtoffers der kinderziekte rekende; nu men, schoon die gevolgen na de vaccinatie zeer verminderd zijn, echter nog de voorbeelden van mis-

misvormingen en verminkingen voor zich heeft, zal de beweering van den schrijver weinig geloof vinden. Het is naauwelijks te begrijpen, dat iemand, die met de geschiedenis der kinderziekte bekend is, zulk een getuigenis van dezelve durft geven. Om slechts iets te herinneren, laat hier getuigen het door deze pest bijna ontvolkte *Hispaniola* in 't jaar 1518; het beklagelijk overschot der IJlanders, nadat in het jaar 1707, twintig duizend menschen hierdoor werden weg gesleept; het eiland St. *Kilda*, waar niet meer dan 26 kinders der geheele bevolking overbleven, nadat de epidemie had opgehouden; de kaap *de Goede Hoop*, alwaar zich deze ziekte zoo verre verspreidde, dat de kolonie bijna geheel uitstierf, en men sedert voorzorgen tegen de kinderziekte gebruikte, waarvan men zich elders tegen de pest bedient. (*) Men denke slechts, hoe vele slagtoffers dezer ziekte ook in ons vaderland vielen, en hoe hetzelve nog te dikwijls door hare roede geteisterd wordt. Alles getuigt veel meer, dat de kinderziekte een verwoestende vijand is, tegen welken de natuur wanhopend worstelt.

Maar om de kinderziekte te verschoonen, zeide de schrijver verder: *dat de schrikkelijke sterfte door de kinderziekte gewoonlijk veroorzaakt, meestal het gevolg is van de verkeerde, ja moorden-*

(*) GIRTANNER, t. a. p. bl. 191 en volg.

dende behandeling van onkundige geneesheeren. (bl. 104.)

Ik geloof niet, dat iemand, die onbevooroordeeld en bedaard op de zaak nadenkt, en niet geheel onkundig is in de geschiedenis der kinderziekte, ook deze verzekering van den schrijver voor goede munt zal aannemen. Het is waar, dat het in de 17*de* en in 't begin der 18*de* eeuw een vrij algemeen gebruik was, om de poklijders met verwarmende middelen te behandelen, welke behandeling over 't algemeen zeker niet gepast was. Doch, om nu daaruit met eenig regt een besluit ter verschooning der pokziekte te kunnen opmaken, zou de sterfte door dezelve alleen ten dien tijde en daar, waar die geneeswijze werd in 't werk gesteld, zoo verschrikkelijk hebben moeten geweest zijn, en geenzins ten allen tijde en overal, gelijk ons de geschiedenis daarvan leert.

Het voorbeeld der gezegende genezingen van den beroemden A. DE HAAN door den schrijver aangehaald (bl. 106) kan niet bewijzen, dat de kinderziekte niet zeer gevaarlijk is; dan moest men geene voorbeelden hebben van kwaadaardige epidemiën, welke, niettegenstaande de beste geneeskundige hulp wordt aangewend, nog groote verwoestingen aanrigten; maar dan moest ook niet na eene zeer matige berekening, de verschillende epidemiën door elkander genomen, van de tien lijders

één

één door deze ziekte worden weggesleept.

De schrijver voert nog eene, zoo zij grond hadde, belangrijke reden ter verschooning van de kinderziekte aan; zij is, beweert hij, te beschouwen, *even als zoo vele andere ontwikkelingsziekten of ongesteldheden, die niet dan met vernietiging van kracht, bloei en gezondheid kunnen onderdrukt worden.* (bl. 106.)

Dit gevoelen komt veel overeen met dat van den geleerden J. G. DE HAAN, welke echter nog verder ging, bewerende, dat de kinderziekte eene soort van ontwikkeling zelve is van het menschelijk ligchaam; dat de puisten der pokken bezwangerde slagaderknoppen zijn, welke de zamengewikkelde slagaders voor de lucht beveiligen, even als de boomknoppen de teedere deelen der plant beschermen. Deze schrijver wel begrijpende, dat men tegen zijn gevoelen onder anderen de bedenking zoude maken; dat de pokken, en vooral de zamenvloeijende, zoo dikwijls doodelijk zijn, en dit bezwaarlijk met eene natuurlijke ontwikkeling overeen te brengen is, voegde er daarom bij: „ de ziekte der zamen„ vloeijende pokken verschilt in waarheid van „ de ziekte der goedaardige, zoo veel als eene „ moeijelijke en onnatuurlijke verlossing van eene „ gemakkelijke en natuurlijke. En derhalve „ zullen bij ons de zamenvloeijende pokken moei„ jelijke pokken zijn, dat is, eene moeijelijke „ ontwikkeling van de bloedvaten der huid, „ enz."

„ enz." (*) Op gelijke wijze nu als hij veronderstelde, dat de bloedvaten door de pokken ontwikkeld worden, meende hij ook, dat de ontwikkeling van de weivaten der huid door de mazelen geschiedt. Eindelijk voegt hij er bij: „ terwijl ik dit staande houde, konde ik schij- „ nen, in eene ernstige zaak te schertsen, in- „ dien ik niet innig de pokken had leeren ken- „ nen als bloeisels van het menschelijk ligchaam, „ en indien ik niet in 't openbaar iets dierge- „ lijks tegen een geheel leger van andersden- „ kenden had durven voorstellen." (†) VAN SWIETEN dit gevoelen als geene ernstige wederlegging waardig achtende, laat er op volgen: „ door de dwaling van zulk een man ge- „ waarschuwd, zal ik, zoo ik hoop, voorkomen, „ dat ik zelf niet toegeve aan schoonschijnende „ verdichtselen van meeningen, daar ik de ge- „ schiedenis en behandeling der ziekten naar „ mijn vermogen zal trachten te ontvouwen." (§) RICHTER zegt: „ haar (de kinderziekte) voor „ eene

(*) Distat variolarum confluentium morbus a distinctarum morbo vere ut partus difficilis et præternaturalis a facili et naturali. Eruntque adeo nobis variolæ confluentes, variolæ difficiles, sive evolutio difficilis vasorum sanguiferorum cutis.

(†) Ludere hæc asserens, in re seria videri poteram, nisi variolas flores humani corporis esse intime cognovissem et nisi publice tale quid contra integrum secus sentientium exercitum proponere ausus fuissem. *Variolarum ratio etc.* 1751. VAN SWIETEN, *Comment.* tom V: pag. 23 seqq.

(§) t. a. p. pag. 26.

„ eene ontwikkelings-ziekte van den kinderlijken
„ leeftijd gelijk als het tanden krijgen te houden,
„ waardoor het bewerktuigd gestel uit eene lage-
„ re tot eene hoogere metamorphose en trap
„ van volkomenheid gevoerd wordt; haar daar-
„ om als noodzakelijk en in zeker opzigt zelfs
„ heilzaam te beschouwen, behoort tot de be-
„ lagchelijke hypothesen van nieuweren tijd." (*)

Het is zeker vreemd, dat een geneesheer zoo als DE HAAN, en nu nog de heer CAPADOSE, nadat men omtrent dit onderwerp van geneeskunde zoo vele opheldering en verkregen heeft, zulk eene ziekte kan houden voor eene ontwikkeling van het menschelijk ligchaam, of voor eene ontwikkelings-ziekte, die daarvan haren oorsprong ontleent.

Wat is eene ontwikkelings-ziekte? Wanneer men den mensch van zijne geboorte tot aan het graf beschouwt, dan ontdekt men, dat zijn geheel leven in eene reeks van veranderingen bestaat, welke elkander opvolgen, en *ontwikkelingen* genoemd worden. Deze ontwikkelingen houden niet altijd denzelfden gang, maar zijn in sommige tijdperken des levens aanmerkelijker; de natuur is alsdan werkzamer; door die meerdere werkzaamheid gebeurt het niet zeldzaam, dat dezelve wel eens onregelmatig geschieden, en alzoo van den gezonden staat afwijken. In-

dien

(*) t. a. p. bl. 277.

dien zoodanige afwijking eenigzins gewigtig is, noemt men dezelve *ontwikkelings-ziekte.* Op deze wijze krijgt het kind bij het tanden krijgen verschillende ongesteldheden; de jongeling ten tijde der manbaarheid onderscheiden zenuwtoevallen, terwijl als dan bij de maagd de ziekte ontstaat, welke *bleekzucht* genaamd wordt enz. Elke leeftijd heeft in dit opzigt zijne bijzondere ziekten, welke uit de ontwikkeling, in dien leeftijd plaats hebbende, haren oorsprong nemen. Maar hoe is het nu mogelijk, dat de pokziekte, die aan geen bijzonder tijdperk van 's menschen leven eigen is, maar in elken leeftijd hem aantast, zelfs somtijds meer dan eens; die niet uit de ontwikkeling van het menschelijk ligchaam, maar door besmetting ontstaat; die van tijd tot tijd heerscht, eene ontwikkelings-ziekte kan zijn? Eene ontwikkeling van het ligchaamsgestel kan niet zonder schade achterblijven, de gevolgen, zal het wél zijn, moet men kunnen opmerken; bij het tanden krijgen ziet men de tanden ten voorschijn komen; bij het meisje dat maagd wordt, ontstaan de maandelijksche ontlastingen enz. Maar waar blijft nu de ontwikkeling, uit welke de kinderziekte haren oorsprong neemt? Hoe ontwikkelt zich het gestel der menschen in die landen, daar deze ziekte nog niet is uitgebroken? Hoe ging het in dit opzigt met onze voorvaderen, die de kinderziekte niet kenden? Ontbraken dezen, en allen, die de kinderziek-

ziekte nooit gehad hebben, zoo als BOERHAVE en anderen door den schrijver tot voorbeelden hiervan aangehaald (bl. 25), *die gezondheid en sterke ligchaamsbouw*, welke volgens hem die genen genieten, die deze *crisis* der natuur (de kinderziekte!) hebben doorgestaan en geene *na-ziekten* van dezelve behouden? Misten zij *dat hooger gestemd leven, die werkzame kracht ter uitbreiding?*

De heer CAPADOSE meent echter deze zijne stelling gestaafd te zien door eene *waarneming*, zegt hij, *van groot belang, en met het wezen der kinderziekte in het allernaauwst verband staande, namelijk dat dikwijls de kinderen na dezelve te hebben doorgestaan in ligchaamsgestalte aanmerkelijk zijn toegenomen.* (bl. 103.)

Is de schrijver in het maken van deze waarneming wel te achten gelukkig geslaagd te zijn? Zij kan immers niet dienen, om het nut bijzonder van de kinderziekte als eene ontwikkelingsziekte aan te prijzen? Heeft het niet altijd plaats, wanneer een kind in zijnen groei uit eene ziekte, al was het ook eene zeer boosaardige, gelukkig ontkomt, dat het in ligchaamsgestalte aanmerkelijk zal toegenomen zijn? Is het zoo niet, wanneer een jong mensch gelukkig de pestziekte doorgestaan heeft? En zal men daarom de pest voor eene ontwikkelings-ongesteldheid houden?

Is dan de kinderziekte geenszins te houden

voor eene ontwikkelings-ziekte, dan vervallen alle die verzachtende bespiegelingen, redeneringen en besluiten, welke de schrijver daarop grondt, of daaruit afleidt. En ik houde mij verzekerd, dat gij met mij de kinderziekte, niettegenstaande de verschooning en aanprijzing door den schrijver zoo vleijend voorgedragen, wel voor eene vreesselijke ziekte zult blijven houden.

Wij moeten dan nu ook de redenen beschouwen, welke de heer CAPADOSE verder aanvoert, om het nut der vaccine, als behoedmiddel tegen de kinderziekte te verkleinen, of geheel weg te redeneren.

De heer CAPADOSE verwerpt de stelling, dat de koepok-inenting de vatbaarheid voor de kinderziekte vernietigt (bl. 84), omdat het, zegt hij, *eene verregaande dwaasheid, eene volstrekte onmogelijkheid is, de vatbaarheid voor de kinderziekte bij den mensch te vernietigen of uit te roeijen.* (bl. 92.)

Wijl de heer CAPADOSE de kinderziekte als eene ontwikkelings-ziekte beschouwt, en het zeker onmogelijk is, dat zoodanige ziekten kunnen uitgeroeid worden, spreekt het ook van zelve, dat hij deze stelling niet toegeeft. Maar ook zullen de vaccinatores dezelve in dien zin, als zij hier door den schrijver wordt voorgedragen, geenszins voor de hunne houden. Wanneer de voorstanders der vaccine de uitdrukking *vatbaarheid vernietigen* bezigen, dan willen zij daardoor

geens-

geenszins beslissen, of de vatbaarheid voor de kinderziekte, dat is de gevoeligheid voor de poksmet, door de vaccine geheel verdoofd of vernietigd, dan of zij slechts tot eenen zeer lagen trap verminderd zij; zij houden het zelfs voor onmogelijk, dat zulks ooit met zekerheid beslist worde, evenmin als men met zekerheid kan zeggen, dat door de kinderpokken zelve de vatbaarheid voor eenen nieuwen aanval van die ziekte geheel is weggenomen. Maar zij beweren, dat de vaccine, zeldzame gevallen uitgezonderd, de gevoeligheid voor de poksmet, en dus de vatbaarheid voor de kinderziekte zoo ver verstoort of uitbluscht, dat dezelve daardoor de kinderziekte voorkomt, en alzoo tot een middel kan verstrekken, om ons voor deze ziekte te beveiligen.

Doch de schrijver voert tegen dit beveiligingsmiddel aan, *dat het grootere resultaten beloofd had, dan het bij de ondervinding niet alleen opgeleverd heeft, maar immer in staat is op te leveren.* (bl. 145.)

Het is mogelijk, dat de een of ander eene spoedige verbanning der kinderziekte uit ons midden door de vaccine met zoo veel vertrouwen heeft aangekondigd, als het de schrijver hier doet voorkomen; maar dit is zeker niet de vaste verzekering der voorstanders van de vaccine in 't algemeen. Dat zulks nimmer geschieden kan, beweert de schrijver op grond, dat de vatbaar-

 heid

heid voor de kinderziekte niet kan uitgeroeid worden (bl. 147); doch verondersteld zijnde, dat dit eene bewezene waarheid is, zou daaruit nog geenszins de onmogelijkheid van die uitroeijing volgen: immers de vaccine heeft het vermogen, gelijk de schrijver ook toegeeft, (*Bijdr. tot de bestr.* bl. 26) om de kinderziekte voor te komen, en zulks toch zou genoegzaam zijn, om bij de algemeene aanwending daarvan tot dat heilzaam doel te geraken.

De aanmerking van den schrijver, *dat de kinderziekte op verschillende tijden en in verschillende landen hevig geheerscht heeft, en nog heerscht, en vele duizende slachtoffers gemaakt heeft en nog maakt* (bl. 146), kunnen wij helaas! niet tegenspreken. Dezelve behoorde dan een' ieder te waarschuwen het middel, 't welk tegen de woede derzelve behoedt, niet onbedachtzaam tegen te werken.

De voorstanders der vaccine doen deze verder voorkomen als een zeker middel tegen de kinderziekte. De stelling, welke de schrijver in dit opzigt gaat bestrijden, draagt hij dus voor: *de vaccine is een zeker, altoosdurend en onfeilbaar behoedmiddel tegen de kinderziekte.* (bl. 67.)

Om niet met den schrijver het gevoelen der voorstanders van de vaccine te overdrijven, moeten wij den zin van deze stelling bepalen.

De vaccine is een zeker behoedmiddel tegen de kinderziekte in dien zin, dat de genen, die

de

de koepokziekte hebben doorgestaan, bijna of even zeker zijn tegen de besmetting der kinderziekte als zij, welke die ziekte zelve hebben doorgestaan. En noemt men de vaccine een altoosdurend en onfeilbaar voorbehoedmiddel, dan moet men dat zoo verstaan, dat ze, gelijk de kinderziekte doorgestaan zijnde, niet alleen voor die epidemie, maar ook voor de volgende pleegt te beveiligen; maar wij houden haar, zoo min als eenig ander middel, in den volstrekten zin voor onfeilbaar: wij erkennen, dat niet alleen zulke, welke de kinderziekte, hetzij door onvrijwillige of zoogenaamde natuurlijke besmetting, hetzij door inoculatie doorgestaan hebben, maar ook de gevaccineerden, schoon beiden zeer zeldzaam, de ziekte andermaal kregen.

Wat onzekerheid brengt het aan, indien één van 25000, die de kinder- of koepokken hebben doorgestaan, andermaal wordt aangetast?

Het is naauwelijks te begrijpen, dat de schrijver dit gevoelen der vaccinatores omtrent de zekerheid der vaccine kan miskennen, daar hij zelf eene menigte van beroemde schrijvers, ja maatschappijen, die voorstanders zijn van de vaccine, aanhaalt, die allen erkennen, dat slechts in zoo verre de vaccine zeker gaat; dat er wel voorbeelden zijn van gevaccineerden, welke bij hevige epidemiën, zoo wel als de genen, die de kinderziekte gehad hadden, nogmaals zijn aangetast. Daarbij heeft dan echter de vaccine nog

het voordeel, dat de gevaccineerden, zoo verre de ondervinding reeds geleerd heeft, minder aan de kinderziekte te lijden hadden, dan de genen, die niet gevaccineerd waren.

Is dan dit het gevoelen der vaccinatores, dan vervalt die voorgewende absurditeit, welke de schrijver vindt in de woorden *altoosdurend* en *onfeilbaar* (bl. 67), en al die omslag, waarmede hij tegen een gemaakt schaduwbeeld te velde trekt.

Doch hier valt in het oog de groote vooringenomenheid van den schrijver tegen de vaccine, die hem zoo ver misleidde, dat hij de naauwkeurige onderscheiding der ware en valsche kinder- en koepokken aanzag als eene uitvlugt der vaccinatores, om niet in alle voorkomende gevallen te moeten erkennen, dat gevaccineerden wel eens wederom aan de kinderziekte bloot stonden. (bl. 72, 73). Immers behalve dat zij toestemmen, dat er zulke voorbeelden zijn, en het dus nutteloos is zulks tegen hen aan te voeren, beschreef reeds ZINGUER, nadat hij eene epidemie in 1712 had waargenomen, de valsche pokken, ten einde dezelve van de ware te onderscheiden. (*) Toen echter was er nog geene inoculatie of vaccinatie in *Europa* bekend. Maar ook leerde de beroemde A. DE HAAN, een ijverig tegenstrever der inoculatie, met nadruk de-

(*) PINEL, *Nosogr. philos.* tom. II: pag. 52, 1818.

deze onderscheiding. „ Eer men" zegt hij, „ aan de inenting der kinderpokjes in *Europa* „ gedacht heeft, waren de kenmerken, waar- „ door de *ware* van de *basterd*-pokjes onder- „ scheiden wierden, even zoo klaarblijkelijk, en „ even zoo onwedersprekelijk, als ze nu zijn." En verder: „ want geeft ons de geneeskunde „ aan de hand zekere regels, om de twijfel- „ achtige kinderpokjes van de ware te onder- „ scheiden, of niet? Dat er zulke regels zijn, „ en wel zekere en veilige regels, bekennen wij „ eenstemmiglijk. Ik begeere geene andere re- „ gels buiten die, welke ik in de werken van „ vele, zeer hevige voorstanders van de inen- „ ting aangeteekend vinde. Het zijn ware kunst- „ regels, welke zelfs, en geene andere, van „ onze voorouders zijn in acht genomen, en vol- „ gens welke sedert vele eeuwen herwaards be- „ paald is geweest, of het echte dan onechte „ kinderpokjes waren." Nadat dezelfde schrij- ver het getuigenis van vele oude beroemde man- nen, dat sommige menschen nooit, en andere verscheidene malen de kinderziekte krijgen, heeft aangevoerd, zegt hij: „ deze geleerde „ mannen, welker gevoelen ik bijgebragt heb, „ hebben voor geene bijzondere stelling belang „ gehad; zij hebben de natuur beschouwd; zij „ hebben ze ons zoo afgemaald, als zij ze be- „ vonden hebben, en zij waren zekerlijk regt in „ staat, en zeer wel onderrigt aangaande het

„ on-

„ onderscheid tusschen ware en basterd-kinder-
„ pokken; dewijl wij, om eigenlijk te spreken,
„ van hen zelven de echte en regte kenmerken
„ ontleend hebben, welke ons de eene soort
„ van de andere leeren onderscheiden.” (*) Hoe nu de heer CAPADOSE over het onderscheid tusschen ware en valsche kinder- en koepokken denkt, is hier voor ons van geen belang; wij merken slechts aan, dat even als men ten allen tijde de ware kinderpokken, welke bijna altijd voor eenen nieuwen aanval dezer ziekte beveiligen, naauwkeurig heeft onderscheiden van de valsche, die dat beveiligend vermogen niet, of slechts in eene zeer geringe mate bezitten; zoo ook de valsche koepokken, welke niet voor de kinderziekte beschermen, zorgvuldig heeft trachten te onderscheiden van die gene, welke bijna altijd deze ziekte voorkomen, ten einde voor eene onaangename onzekerheid en gevaarlijke gerustheid bewaard te blijven.

Wij moeten nog eene vraag van den schrijver opmerken, welke ook tegen de zekerheid der vaccine zoude kunnen schijnen aangevoerd te zijn: of de stelling, *dat de koepokinenting* voor altijd *voor de kinderziekte beveiligt*, *geene* veronderstelling *zij*? (bl. 49.)

Wij houden deze stelling voor geene enkele ver-

(*) *Vragen over de gewoonte van de inenting* enz. bl. 38, 51, en *Wederlegging van de inenting*, bl. 35.

veronderstelling, maar voor de leer der ondervinding van onheugelijken tijd; naar het getuigenis van de inwoners der streken van *Glouchester*, een getuigenis, dat gesterkt wordt door een berigt in de *Gluckstädsche Anzeigen* van het jaar 1765, waarin de koepok-inenting reeds als een bij de Holsteinsche landlieden gebruikelijk beveiligingsmiddel tegen de kinderziekte vermeld wordt. Ook nog door een opstel geplaatst in een te *Göttingen* in 't jaar 1769 uitgekomen maandschrift onder den titel van *Allgemeine Unterhaltungen* s. 305—312. Dit opstel handelt van eene onder de koeijen en schapen heerschende ziekte, waarbij uitdrukkelijk aangemerkt wordt, dat de knechts en meiden welke deze koeijen melkten, dikwijls van de koepokken aangestoken worden, en dan van de menschenpokken bevrijd bleven. (*) Naderhand werden deze waarnemingen weder veronachtzaamd, tot dat JENNER op nieuws dit beveiligend vermogen der vaccine voor de kinderziekte opmerkte, sedert wanneer zulks bevestigd werd door de zorgvuldigste waarnemingen, en gestaafd door de sterkste proeven, welke men met den schrijver (bl. 38) grofste empirie zoude kunnen noemen, indien zij niet gedaan waren,

(*) CONSBRUCH, *Klinisches Tasschenb.* I. B. bl. 452—453. 1816. *Schleswig-Holsteinsche Prov. Berich'.* 1815.

ren, toen in den beginne velen eenen verharden tegenzin tegen dit middel betoonden.

Gaan wij over ter beschouwing van de redenen, welke de heer CAPADOSE aanvoert tegen de veiligheid der vaccine. Zij wordt veilig genoemd, omdat zij niet dan door onmiddelijke overdraging besmettelijk is, en omdat die ziekte veel veiliger afloopt dan de kinderziekte, en zonder gevaar pleegt te zijn. De schrijver stelt dit voor in twee stellingen: *de koepok-inenting veroorzaakt eene altijd plaatselijke en nooit gevaarlijke uitbotting*, (bl. 65,) en: *de vaccine werkt op dezelfde wijze op alle individus zonder onderscheid.* (bl. 67, 37 en volg.)

Ten aanzien van het onbesmettelijke der vaccine heeft de schrijver eigenlijk niets in te brengen. Hij zegt er slechts van: *wij beweren, dat het niet besmettelijk zijn van deze ziekte op zich zelve genomen geen bewijs in zich bevat van derzelver voordeeligen invloed op het menschelijk ligchaam.* (bl. 30.) Hiermede wordt de onbesmettelijkheid der vaccine niet wederlegd. Vervolgens tracht de schrijver zich van het onderwerp af te maken door dit punt in zijn verder vertoog hieromtrent voor te stellen als eenen twist tusschen de inoculatores en vaccinatores, als of de laatsten de eersten verweten, dat zij verkeerdelijk, ja door despotiek geweld de kinderziekte door de inoculatie hadden willen uitroeijen, terwijl een der geachtste geneesheeren van ons land den

wensch

wensch uitte: „ dat eenmaal alle koningen en „ vorsten zich genegen betoonden, om tot dit „ groote doelwit gezamenlijk mede te werken, „ op dat deze plaag, zoo als weleer de pest, „ verbannen worde.” Den schrijver is het onverklaarbaar, dat zulk een man het despotiek geweld der inoculatie kan afkeuren, en tevens wenschen, dat de koningen zich genegen betoonen mogen om de vaccine algemeen te maken. Mij dunkt, daar is toch ligtelijk groot onderscheid te zien in een despotiek geweld van iets, of zich voor iets genegen betoonen; het laatste is zeer wenschelijk, maar het eerste verfoeijelijk; en wij hebben daarom ook geene vrees, dat dit het geval ten minsten bij ons zal zijn. Wij houden het geheel vertoog van den schrijver voor afwijkende van het punt dat hij moest bestrijden, en blijven het onbesmettelijke der vaccine, als een belangrijk voorregt achten.

De eerste stelling, die de schrijver ten aanzien der veiligheid van de vaccine zich ter bestrijding voorstelt, zullen de vaccinatores, zoo als zij daar staat, niet ligt voor de hunne aannemen; zij erkennen, dat er wel eens meer dan plaatselijken uitslag, ook wel eens van meer of min gevaar zich bij de vaccine heeft voorgedaan. Dit was den schrijver niet onbekend, daar hij de schriften van onderscheiden voorstanders der vaccine, die dit getuigen, aanhaalt. (bl. 17, 18, 22.) Hij schijnt dan een bijzonder oogmerk gehad te hebben,

ben, met deze stelling zoo voor te dragen, als of men eene volstrekte veiligheid, waarbij geen gevaar mogelijk was, bedoelde, hetwelk boven het bereik van alle menschelijk werk zou gaan. Bij het geringste wondje zouden de ergste gevolgen kunnen plaats hebben. Men acht eene lating, het aanleggen van eene spaansche-vlieg-pleister, het wegnemen van eenen nijpnagel veilig, zonder gevaar, schoon het echter mogelijk is, dat zelfs elke dezer bewerkingen door eenig toeval de slimste gevolgen hebbe.

De schrijver erkent zelf, *dat doodelijke uitwerkselen der vaccine hoogst zeldzaam zijn.* (bl. 18.) En kunnen de allerzeldzaamste voorbeelden van wezenlijk gevaar, dat bij de vaccine plaats had, in geene vergelijking gebragt worden met de ontelbare ellenden van misvorming van 't aangezigt, van verlies van gezondheid, van leven, welke gedurig de gevolgen der kinderziekte zijn; moet men dan de vaccine daartegen niet als veilig achten?

De schrijver geeft toe, dat misvormingen, naden enz. niet te vreezen zijn, van de vaccine (bl. 24,) maar hieruit volgt niet, zegt hij, dat *zij geenen anderen haar bijzonder eigen invloed op het ligchaam kan uitoefenen; hij mag zelfs niet toegeven, dat er zich thans bij gevaccineerden geene meerdere scherpte in de vochten als gevolg der vaccine in een of ander uitslag openbaart.* (bl. 24, 25.) Maar, mijn vriend! Wat

klem

klem tot bewijs ligt in deze redenering van den schrijver? Kan men niet van alles, wat men tot hulp van een ander toebrengt, zeggen: dat is wel goed, maar 't kan toch in een ander opzigt kwaad zijn? Heeft men in den beginne van de kina niet gezegd, dat zij wel een goed middel was tegen de koorts, maar verderfelijke verstoppingen veroorzaakte? en dan noemde men toch nog iets op, dat den schijn van bewijs had; maar de schrijver voert niets aan tot staving van zijn vermoeden. Hij erkent dan ook, dat het besluit, hetwelk hij gaarne uit zijne redenering tegen de vaccine zoude afleiden, niet doorgaat, maar tracht, om zich niet geheel verwonnen te geven, eene batterij ter schuiling zich op te werpen. *Wanneer wij toegeven*, zegt hij (bl. 25) *dat het niet bewezen is, of deze kinderen* (die uitslag krijgen) *zonder de vaccine hiervan waren bevrijd gebleven, dan hebben wij hetzelfde regt om te vragen, welk bewijs de verdedigers der vaccine kunnen bijbrengen, dat het bevrijd blijven van de kinderziekte; na de vaccinatie te hebben ondergaan, juist als een gevolg hiervan moet beschouwd worden; daar zeer vele menschen, zonder ooit de inoculatie of vaccinatie te hebben ondergaan, evenwel nimmer door de kinderziekte zijn aangetast geworden.* Hier maakt, dunkt mij, de schrijver, in plaats van te verbeteren, zijne zaak nog veel erger: immers wat gelijkheid heeft er plaats tusschen de sluitre-

 de-

denen, welke hij als gelijk aan elkanderen voorstelt. Wij ontkennen dat eene meerdere scherpte in de vochten door een' of anderen uitslag zich openbarende, een gevolg der vaccine is, omdat er geen schijn of blijk voor is, niet één voorbeeld tot staving kan aangevoerd worden; en hij wil ontkennen, dat het bevrijd blijven van de kinderziekte het gevolg is van de vaccine, waarvan ontelbare voorbeelden tot staving voor handen zijn. Het zoude toch de dwaasheid zelve zijn te zeggen: deze allen zouden ook zonder de vaccine bevrijd hebben kunnen blijven; daar het toch den schrijver en iedereen' wel bekend is, dat het getal der genen, welke hun leven lang bevrijd blijven van de kinderziekte, in geene aanmerking kan komen bij die genen, die er vatbaar voor bevonden worden.

Het zwakke van zijn tegenstrijden gevoelende, beroept de schrijver zich op het getuigenis van de menigte, hij zegt: *wij hebben een ander bewijs, dat van belang is, de stem des volks. Overal, waar men eenigen weerstand, of althans weerzin tegen de vaccine vindt, krijgt men steeds ten antwoord, dat de uitslagziekten door de vaccine vermenigvuldigen.* (bl. 28.) Maar hoe kan het bij den schrijver opkomen, dat men waarnemingen, waarop men in de geneeskunde zich zoude kunnen verlaten, zou moeten inwinnen door het getuigenis van het, zoo als de schrijver zegt, bevooroordeelde volk? Het is wel

wel waar, dat de menigte in het begin der vaccinatie er zeer tegen was ingenomen; maar dit was niet alleen de onkundige menigte, zelfs de aanzienlijke klasse, ja kundige geneesheeren waren tegen die nieuwigheid ingenomen; zij kwamen er eerst traag, doch vervolgens des te ijveriger toe, om dezelve te beoefenen. En de menigte, toen de nood aan den man kwam bij hevige epidemiën der kinderziekte, liet spoedig door het goed gevolg overtuigd, allen weerzin varen, en snelde met geheele hopen toe. Ook de schrijver erkent zelf, dat de latere koepokinenters niet dan zeldzaam een' of anderen uitslag, zich dadelijk na de vaccine openbarende, hebben waargenomen. (bl. 23.)

Merken wij de uitslagziekten als gevolg der vaccine wat nader op.

Op tweederlei wijze kan de vaccine aanleidende oorzaak van eenen uitslag zijn: of door het in werking brengen eener ziekte-stof, welke in het ligchaam aanwezig was; of door mede inenting van dezelve door de vaccinatie.

Ten aanzien van het eerste staat de vaccine gelijk met de kinderpokken, mazelen enz. welke eveneens somtijds een prikkel zijn ter ontwikkeling van uitslag. Maar verschilt zij zelfs hierin van de natuurlijke verrigtingen des ligchaams? Immers neen; meermalen gebeurt het, dat kinderen met het tanden krijgen uitslag bekomen; dat het manbaar worden des jongelings, dik-

„ werf” zegt de schrijver, „ met eene menigte „ zeer lastige puisten op het ligchaam gepaard „ gaat” (bl. 108); dat vrouwen gedurende de zwangerschap eenen dauwwormigen uitslag krijgen, en weer andere met het ophouden der maandelijksche ontlastingen door langdurige huiduitslagen gekweld worden. Ook het gebruik van visch, vruchten enz. brengt bij sommigen uitslag te weeg. Eindelijk hebben onze geneesmiddelen dit gevolg wel eens: zoo leert de ondervinding, dat somtijds de aanvallen der jicht met het toedienen van geneesmiddelen in eenen huid-uitslag veranderen; dat het genezen van eene hardnekkige tusschenpoozende koorts uitslag ten gevolge heeft; dat de uitslag onder den naam van *hydrargyra*, *erythema* bekend, soms zeer spoedig ontstaat na het toedienen der kwikmiddelen; dat het gebruik der baden dikwerf huid-uitslag veroorzaakt enz. Zullen wij nu daarom het gebruik van visch, vruchten, het aanwenden van verschillende geneesmiddelen in de jicht, het toedienen der kina in de koorts, van de kwik in de syphilitische ziekte; het gebruik der baden in andere kwalen, nadeelig heeten? En zoude dan de vaccine om dezelfde reden minder heilzaam te achten zijn?

„ Maar, wie verzekert daarenboven,” zegt de geleerde VAN STIPRIAAN, „ dat diezelfde „ outwikkeling niet door andere toevallige oor„ zaken van beleediging, van klimmenden leef-

„ tijd,

„ tijd, van ziekte, en zelfs bij de natuurlijke „ kinderziekte zoude kunnen ontstaan?" (*) En wanneer nu iemand ten gevolge der vaccine zulk een' huid-uitslag krijgt, hoe veel veiliger zal hij tegen deszelfs kwade gevolgen zijn bij eene zoo zachte ziekte als die der koepokken, dan wanneer hij dien bekomt bij eene op zich zelve reeds zoo vreesselijke kinderziekte. „ Welke „ geneeskundige," dus vervolgt die schrijver, „ heeft ook niet opgemerkt, dat deze uitbotting, „ deze werkzaamwording van ziektestof dikwijls „ zeer heilzaam is geweest bij kinderen die „ bleek, benaauwd, kort ademig, zwak en zon-„ der eenigen groei waren, alwaar de onder-„ drukkende oorzaak wierd in beweging gebragt, „ naar buiten gejaagd, en dus aan het werk-„ tuiglijk gestel eene meerdere vrijheid gegeven „ wierd? Hoe dikwijls tracht men dit te bevor-„ deren in verschillende ziekten! en maakt dit „ niet een gedeelte uit van de praktijk, in sle-„ pende ongesteldheden?" (†)

Ten aanzien van het andere geval, de mede-inenting eener ziektestof, komen de schurft en venussmet in aanmerking. Dat men voor de besmetting der eerste geen gevaar zal loopen, blijkt bij de opmerking, dat het toch zoo moeijelijk niet is, om zich te verzekeren, of het voor-

(*) *De waarde der koepok-inenting gehandhaafd*, bl. 26.
(†) t. a. p. bl. 27.

voorwerp waarvan men stof neemt, dezen uitslag heeft; dat tot voortplanting daarvan juist ter plaatse der koepok één of meer schurftpuistjes zich zouden moeten bevinden, in welk geval de koepok niet zonder storenis hare tijdperken zal doorloopen, en de bedachtzame inenter dit opmerkende zal dan uit zoodanige koepok geene stof nemen; dat de schurft zich dikwerf zeer moeijelijk laat inenten, niettegenstaande men met het vocht uit de schurftpuitsjes door gemaakte insnijding der huid de inenting verrigte. (*) „ Ik heb te vergeefsch beproefd," zegt RICHERAND, „ om de schurft inteënten in een geval „ van atrophia paralytica." (†) Hoe veel minder zou zulks dan mogelijk zijn, wanneer die stof met de vaccinestof vermengd was.

Om de venussmet te kunnen inenten, zou zich eene syphilitische zweer met de koepok moeten gecompliceerd hebben, 't welk echter niet zoude kunnen geschieden zonder merkbare afwijking der laatste van haren gewonen loop. Men kon zich dus in dat geval wachten, om van zulke ontaarde pokken stof ter inenting te nemen. Daarenboven heeft men meermalen de kinderziekte ingeënt van personen, door de venusziekte aangetast, zonder nogtans ooit deze ziekte mede te hebben geinoculeerd. (§)

Ook

(*) RICHTER t. a. p. tom. VI: s. 190.

(†) *Nosographie chirurg.* t. I: pag. 295. 1815.

(§) KIRKPATRIK, *Onderzoek der inenting*, bl. 147.

Ook van de klierziekte heeft men wel eens gezegd, dat zij door eene smetstof wordt voortgebragt; doch ten onregte. De menigvuldige proeven, welke hieromtrent opzettelijk genomen zijn, hebben alle geleerd, dat deze ziekte door besmetting niet kan medegedeeld worden. (*) Dezelve is echter erfelijk, dat is, de bijzondere aanleg daartoe kan van de ouders op de kinderen voortgeplant worden. Ook veroorzaakt zij, even als andere ziekten, tot een' hoogen trap gestegen eene ontaarding en zoogenaamde scherpte der vochten. Maar bij wien zal het ooit kunnen opkomen, om van voorwerpen, aan deze of andere ziekten zoó hevig lijdende, koepokstof te nemen?

Hetzelfde valt op te merken omtrent den dauwworm en het hoofdzeer. Wanneer deze een' hoogen graad bereikt hebben, scheiden zij eene scherpe stof af, welke eenen dergelijken uitslag kan te weeg brengen, zonder daarom eene eigenaardige smetstof te ontwikkelen. Doch zal nu met de inenting der koepok tevens de inënting van deze uitslagziekte mogelijk zijn, dan zou in het eerste geval juist ter plaatse der koepok zich

(*) TH. WHITE, *Verh. over de ziekte en ontaarding der watervaten en klieren* naar het engelsch door den Hoogl. THOMASSEN A THUESSINK. KORTUM, *Comment. de vitio scrophul.* HUFELAND, *uber d. natur, erkenntn. u. heilart, der scroph.* RICHTER, t. a. p. V b. s. 585. RICHERAND, t. a. p. pag. 173 en anderen.

zich de dauwworm moeten bevinden. Maar zou deze in zulk een' hoogen graad aanwezig zijnde, dan niet zeer gemakkelijk kunnen opgemerkt worden; of zou ook de koepok zelve daardoor geene merkbare verandering ondergaan? En wat het hoofdzeer betreft, zal wel niemand van het hoofd, of van andere deelen, waar zich in zeldzame gevallen dergelijke korsten vertoonden, gelijk sommigen hebben waargenomen, vaccine-stof ter inenting nemen.

Wanneer men dit een en ander opmerkt, dan zal elk zich wel kunnen verzekerd houden, dat hij onder eene kundige hand niets van zoodanige besmettingen te vreezen heeft. Wij meenen alzoo het regt te hebben om te besluiten, dat de vaccine ook in dit opzigt een veilig middel is, en dat de inoculatie en vooral de vaccinatie zeer veel in veiligheid vooruit heeft boven de natuurlijke besmetting, waarbij noch keuze van smetstof overblijft, noch voorwerpen gespaard worden.

Wij kunnen niet nalaten, nog met een woord melding te maken van het vrij algemeen denkbeeld, dat de meerdere kwaadaardigheid van de roodvonk een gevolg der vaccine zoude zijn. Dat zulks echter geheel ongegrond is, blijkt reeds onder anderen uit de werken der beroemde mannen S. G. VOGEL en J. P. FRANK, welke eenige jaren voor JENNERS ontdekking der vaccine geschreven hebben. De eerste merkte aan, dat

die

die ziekte niet zelden eenen zeer kwaadaardigen en gevaarlijken vorm aanneemt, (*) de laatste noemt het eene moeijelijke zaak, om eene bepaling van de roodvonk te geven, wier loop dan eens zoo onschuldig en zacht, dan weder zoo doodelijk en verderfelijk is. (†) Maar vooral bewijzen de kwaadaardige epidemiën van roodvonk voor de vaccine de ongegrondheid van dat vermoeden. Immers was reeds in 't jaar 1763 de roodvonk zeer hevig te *Harlingen* en *Franeker*, en sleepte zeer vele menschen weg (§); in 1777 en 1778 heerschte ook te *Koppenhagen* eene zeer kwaadaardige roodvonk. (⁎) Verwoestende was de epidemie van het jaar 1779, welke zich bijna door geheel *Holland* vertoonde. (‡) Ook was er in 't begin van 1788 eene kwaadaardige epidemie te *Delft*, welke daar ter plaatse vele menschen wegrukte. (**) Eindelijk merkt VAN STIPRIAAN zeer juist aan, dat het Zeeuwsch genootschap in het jaar 1807 naar de reden dezer kwaadaardigheid van de roodvonk vroeg in eene prijsvraag, welke tot nog toe, zoo veel ik

(*) t. a. p. pag. 244.

(†) t. a. p. pag. 62.

(§) YPEY, *Elem. med. pract.* tom. I p. 2, pag. 420.

(⁎) DE MEZA, *Observ. de scarlat. malign.* etc.; AASKOW, *Observ. pract. de scarlat. epidem.* etc. geplaats in de *Acta societ. med. Havniens.* vol. II.

(‡) YPEY, t. a. p.

(**) VAN STIPRIAAN, t. a. p. bl. 10.

ik weet, zegt hij, en ook zoo veel wij weten, niet voldoende beantwoord is. „ Deze toenemende „ kwaadaardigheid der roodvonk," voegt hij er te regt bij, „ was dus niet alleen kort na de „ uitvinding der vaccine als zoodanig reeds be„ kend, maar ook lang te voren." (*)

De laatste stelling, welke de schrijver zich omtrent de veiligheid der vaccine te bestrijden voorstelde, was: „ dat de vaccine op dezelfde wijze „ werkt op alle individus zonder onderscheid." Dezelve vereischt zeker ook bepaling, zal zij den waren zin, niet van den een' of ander', maar van de voorstanders der vaccine in 't algemeen te kennen geven. Zij achten het een voordeel der vaccinatie, dat men zoo weinig bij dezelve voor bijkomende omstandigheden behoeft bevreesd te zijn, dat zij, zoo het de nood vorderde, in allen leeftijd, en zelfs bij sommige ongesteldheden kan aangewend worden. Maar het is geenszins hun gevoelen, dat men als 't ware in den blinde zonder aanzien van den toestand van hem, die zou gevaccineerd worden, daarmede zoude te werk gaan.

In dezen redelijken zin is ook hier het schermen van den schrijver tegen de vaccinatores van allen grond ontbloot. Dan hier wordt hij in zijne redeneringen geheel buitensporig. *Wij hou-*

(*) t. a. p.

houden, zegt hij, *de stelling voor eene absurditeit, en de wijze, waarop de koepok-inenting werkelijk plaats heeft voor eene der schadelijkste kwakzalverijen, voor den geneesheer beschamend, en vernederend voor de wetenschap.* (bl. 37.) *Hetgeen tegen alle wetten van zuivere natuurkunde, ziektekunde, en geneeskundige ervaring lijnregt strijdt, en alleen op de grofste empirie rust en steunt, zijn wij gewoon kwakzalverij te noemen.* (bl. 38.)

De schrijver meent dan, dat de voorstanders der vaccine, waaronder zoo vele uitmuntende mannen in de kunst, onzer beider leeraar, aan wien wij zoo veel verschuldigd zijn, te tellen zijn, niet eens de stof in aanschouw nemen, welke zij zouden gebruiken, of den toestand van de genen, die zouden gevaccineerd worden; dat zij, de ziekte ontstaan zijnde, geen acht zouden slaan op derzelver loop; dat zij geenen gepasten leefregel zouden voorschrijven of geneesmiddelen toedienen, zoo zij vereischt wierden, maar de geheele zaak en derzelver uitkomst het geval zouden overlaten, omdat zij er altijd hetzelfde gevolg, 't welk zij er een en andermaal van gezien hadden, van verwachten? Hoe kan de schrijver een oogenblik van zulke groote mannen in de kunst denken, dat zij geene physiologische, pathologische noch therapeutische kunde hebben; en indien zij die hebben, roekeloos genoeg zijn, om dezelve te veronachtzamen? En waar-

waarop is deze zoo hevige en lasterende verdenking van den schrijver gegrond? alleen op eene verkeerde toepassing van hetgeen omtrent een geneesmiddel kan gezegd worden op de vaccinestof, eene smetstof, ziekte-prikkel. Had de schrijver zich hierin niet toegegeven, zoude hij ligt gezien hebben, dat hier al zijn zwetsen tegen de vaccine geheel ongepast is.

Maar wij moeten nu het ergste, dat de heer CAPADOSE tegen de vaccine heeft, beschouwen, de redenen namelijk, welke hem tot het besluit brengen, *dat het koepokgift een der diepstdoordringende en gevaarlijkste giften is, waardoor de gezondheid, de kracht en het leven ondermijnd worden.* (bl. 127.)

De schrijver bouwt zijn eerste bewijs, om de schadelijkheid der vaccine te betoogen, op de verwarring van eene eigenaardige smetstof met een vergift en geneesmiddel. (bl. 15—20.)

Men pleegt de eigenaardige smetstoffen doorgaans onder de vergiften te rangschikken, waartoe hare eigenschap, om in geringe hoeveelheid groote uitwerkselen te hebben, schijnt aanleiding gegeven te hebben; (*) van daar de benamingen van pok*gift*, mazel*gift* enz. Dat zij echter zeer veel in aard en werking van deze verschillen, is uit het volgende op te maken.

1°. Eene eigenaardige smetstof is „ een ziekte-

„ prik-

(*) GAUBIUS, *Institut. Pathol. medicin.* § 498.

„ prikkel, welke in een ziek dierlijk ligchaam door
„ eene eigenaardige werking, niet uit rotting of
„ scherpte der vochten geboren, geschikt is, door
„ mededeeling aan een gezond ligchaam eene ge-
„ lijksoortige ziekte te doen ontstaan, als die,
„ waardoor de smetstof gevormd werd." Hiertoe behooren de venussmet, de smet der kinder- en koepokken, mazelen enz. Bij een vergift heeft niets hiervan plaats; nooit doet dit eene ziekte ontstaan, welke de vorming van zulk een vergift ten gevolge heeft. De werking b. v. van het rottekruid, van de kraanoogen en andere vergiften is wel hevig, doch kan nimmer zulke vergiften in het ligchaam doen geboren worden.

2°. Eene eigenaardige smetstof doet in eene geringe hoeveelheid wel eene groote werking, doch ook eene grootere hoeveelheid heeft geene belangrijkere uitwerkselen. Zoo wordt er b. v. slechts eene zeer geringe hoeveelheid van de poksmet vereischt, om de kinderziekte te doen ontstaan, terwijl eene grootere de ziekte niet verergert. „ Het blijkt derhalve," zegt VAN SWIETEN, nadat hij eenige bewijzen uit de ondervinding hiervoor had bijgebragt, „ dat een onge-
„ looflijk klein deeltje der smetstof genoegzaam
„ is, om de ziekte (de kinderziekte) voort te
„ brengen, en dat eene grootere hoeveelheid de
„ ziekte niet verergert." (*) Eveneens is het met

(*) Patet ergo incredibiliter parvam materiæ contagiosæ parti-

met de koepoksmet; al gebruikt men tot derzelver inenting geheele droppels, al brengt men die op onderscheidene plaatsen aan; het gevolg zal niet aanmerkelijker zijn, dan wanneer men slechts een zeer gering gedeelte van eenen droppel op eene enkele plaats inbrengt; geene groote of kleine hoeveelheid kan hierin iets afdoen. Bij een vergift heeft het tegendeel plaats. Dit heeft in eene kleine hoeveelheid reeds groote en gevaarlijke gevolgen, en dit gevaar neemt in die evenredigheid toe, als deszelfs hoeveelheid grooter wordt. De belladonna b. v., cicuta, opium en andere vergiften zijn in geringe hoeveelheden reeds gevaarlijk, doch worden des te gevaarlijker, naarmate hunne hoeveelheid grooter wordt.

Omtrent een geneesmiddel valt hetzelfde aan te merken. Welke werking het ook doet, nimmer worden daardoor stoffen in het ligchaam gevormd, die eenigzins met die toegediende middelen overeenkomen. Eene zekere hoeveelheid van hetzelve is heilzaam, maar eene te groote niet zelden verderfelijk.

Houdt men nu dit onderscheid tusschen eene eigenaardige smetstof en een vergift of geneesmiddel onder het oog, dan komt het valsche van alle de redeneringen van den schrijver hier voor elk ligt te voorschijn. Hij stelt: *de rede zegt ons*,

1°. *dat*

ticulam sufficere ad morbum producendum, nec largam copiam pejorem morbum reddere. t. a. p. pag. 28.

1°. *dat het gevaarlijke eens middels in eene omgekeerde rede staat met zijne hoeveelheid (dosis) en met de uitgestrektheid van het doel dat men beoogt*, 2°. *dat dezelfde verhouding plaats heeft tusschen de geringe uitwendige verschijnselen, die men gewaar wordt, en de inwendige doordringende werking, die men veronderstellen moet; dat is, naarmate een geneesmiddel in kleiner gave (dosis) eene grootere werking doet, en tevens minder uitwendige teekenen oplevert, hetzelve des te krachtiger, des te werkzamer, des te gevaarlijker noodzakelijk zijn moet.* (bl. 15—16.)

Dat de schrijver in deze stellingen geene eigenaardige smetstoffen bedoelt, blijkt uit derzelver eigenschappen, welke wij zoo even opgaven; en bedoelt hij vergiften of geneesmiddelen, dan spreekt hij van iets anders, dan van het onderwerp waarover gehandeld wordt, en zulks raakt dan ook de vaccine niet.

Maar de schrijver beroept zich ook op de uitspraak van den beroemden HOFFMAN, welke zegt, „ dat geene ziekte veilig kan uitgeroeid „ worden, indien er niet een groote strijd der „ natuur en der ziekte is voorafgegaan.” (bl. „ 16.) Deze leer stemmen wij toe; maar hoe zal zij hier tot bewijs voor den schrijver kunnen te pas komen? De koepok neemt de vatbaarheid voor de kinderziekte of derzelver inwendige oorzaak wel weg, maar geenszins de aanwe-

zig

zig zijnde kinderziekte zelve; van de laatste en niet van de eerste zegt HOFFMAN dat de uitroeijing niet veilig geschieden kan zonder eenigen strijd der natuur. Onze schrijver verwart dus vatbaarheid voor de kinderziekte met de kinderziekte zelve, en koepokziekte met een geneesmiddel. Hoe nietswaardig is noodzakelijk de sluitrede, waarmede de schrijver dit vertoog eindigt: *wij zien*, zegt hij, *dat zoo de vatbaarheid voor eene of andere ziekte door een zeker geneesmiddel* (vaccine!) *zou kunnen uitgeroeid worden, en dit zonder eenigen strijd geschiedt, het gevaar groot moet zijn.* (bl. 18.) De heer CAPADOSE raakt hierdoor ook met zich zelven in tegenspraak: immers is dit besluit ook toepasselijk op de zachtste soort van kinderziekte, welke de koepokziekte en eenen volgenden aanval der kinderziekte voorkomt; bij dezelve vertoonen zich somtijds één, twee of drie pokken; haar strijd is dan zeer zacht, en derhalven zou volgens de sluitrede des schrijvers het gevaar ook groot zijn, terwijl hij dit echter elders ontkent, bewerende, dat de kinderziekte als een' weldadigen strijd enz. moet beschouwd worden.

De schrijver besluit verder uit deze zijne redeneringen, dat de koepokstof eene krachtdadige en tot het binnenste des ligchaams doordringende werking heeft, en grondt daarop zijn vermoeden, dat door dezelve de geneigdheid voor andere ziekten in eene grootere mate *kan* ontwikkeld worden. (bl. 98.) Deze bedenking

king was in het begin tegen de vaccine meermalen ingebragt; te regt antwoordt daarop de bekwame schrijver, door den heer CAPADOSE aangehaald (bl. 98,) dat, zoo men zulk eene bespiegeling liet gelden, dan al het heil der geneeskunde zou wegvallen. En zeker zoude men deze bedenking kunnen maken niet alleen omtrent alle voorbehoedmiddelen, maar ook omtrent alle geneesmiddelen. Doch onze schrijver meent, dat men bij een *bedaard overleg* het geheel anders zal bevinden, *het zal het verkeerde der toepassing doen zien, en tevens, waarin de werking eens geneesmiddels van die der koepokstof verschilt.* (bl. 99.)

Het bewijs van verkeerde toepassing heb ik bij den schrijver niet gevonden; maar wel het verschil der werking van een geneesmiddel, en van die der koepokstof door ons reeds aangetoond. (bl. 46.) Had de schrijver dat verschil steeds onder het oog gehouden, dan zoude hij zich niet tot zoo vele misvattingen en verkeerde besluiten hebben laten verleiden.

Laten wij het verschil door den schrijver aangewezen wat nader bezien.

1°. Zegt hij: *de vaccine* (vaccinestof) *wordt op een gezond ligchaam aangewendt. — Een geneesmiddel aan een ziek voorwerp toegediendt.*

De vaccinestof is een ziekte-prikkel, en moet dus noodzakelijk verschillen van een geneesmiddel; maar wat nadeel vloeit daaruit voort voor

de vaccine? Zij beantwoorden immers beiden aan het voorgestelde doel; het eene doet eene zachte ziekte ontstaan, het andere doet de genezing wel afloopen.

2°. Zegt de schrijver: *de vaccinestof is het produkt eener ziekelijke afscheiding op de koe-uijers. — Een geneesmiddel is het voortbrengsel der gezonde natuur: het is dus een physiologiesch produkt. Een verschil van groot belang.* Dit laatste, het belangrijke van dit verschil had de schrijver moeten aantonen. Ik kan niet zien, dat het hier van belangrijken invloed is, om het schadelijke der vaccine te bewijzen. De vaccinestof is eene eigenaardige smetstof, even als de kinderpoksmet, mazelsmet enz., en daarom even als deze het voortbrengsel eener ziekelijke afscheiding.

3°. Voegt er de schrijver bij: *de vaccine maakt zoodanig eene verandering in het gestel, dat hetzelve gedurende ons leven minder blootgesteld is, de kinderziekte te krijgen. — Een geneesmiddel werkt op het ziekelijk gestel des lijders alleen, zoo lang de bestaande ziekte nog niet geweken is.* (bl. 100.)

Zoo even vergeleek de schrijver de koepoksmet met een geneesmiddel; hier geschiedt de vergelijking tusschen dit en de koepok zelve. De koepok heeft, gelijk wij reeds meermalen opmerkten, even als de kinderziekte, als zij doorgestaan is, ten gevolge, dat wij gedurende ons ge-

geheel leven minder blootgesteld zijn, de kinderziekte te krijgen.

Hetgeen de schrijver van een geneesmiddel zegt, dat het slechts werkt zoo *lang* de ziekte nog niet geweken is, gaat op verre na niet altijd door; ook betuigt hij zelf dit door ondervinding te weten: *die er zegt hij*, (van het bilsenkruid sprekende,) *een lang en aanhoudend gebruik van maakt, wordt zelden belangrijke verschijnselen als pijnen, benaauwdheden of angsten gewaar: dit heb ik bij eigen ondervinding geleerd; doch latet anguis sub herba! het houdt niet op van te werken, en het leven te ondermijnen.* (bl. 17.)

De aanmerking die de schrijver vervolgens maakt, als of het ondankbaarheid en trotschheid jegens onzen algoeden Schepper zoude zijn, dat wij het niet genoeg achten het vermogen, door Hem aan ons uit loutere genade geschonken, eene ziekte *te kunnen genezen*, maar dat wij dezelve willen *voorkomen* (bl. 101 en 102) komt mij niet gegrond voor. Indien het God behaagt ons middelen bekend te maken, 't zij het geneesmiddelen of voorbehoedmiddelen zijn, om te voldoen aan de zucht tot zelfsbehoud, welke Hij ons heeft ingeschapen, en wij dezelve dankbaar aannemen, en ootmoedig onder inwachting van Zijnen zegen gebruiken, dan danken en verheerlijken wij zoo onzen algoeden God beter, dan dat wij éénе eenige dier weldaden ondankbaar van de hand wijzen, of roekeloos, als hadden wij ze

 niet

niet noodig van hem te ontvangen, verwaarloozen.

Het besluit, 't welk de schrijver uit zijne vergelijking trekt, *dat de vaccine noodwendig een bron van ziekte* moet *openen, naardien de koepokstof niet alleen een gift is, maar zelfs het produkt eens ziekengestels*; (bl. 102) is ook wegens de verwarring van smetstof en vergift geheel nietig. En noemde de schrijver de kinderziekte een middel, 't welk de natuur tot het groote doel des wasdoms in het werk stelt, (bl. 103) dan stemt hij toch ook toe, dat het produkt eener ziekelijke afscheiding, namelijk de kinderpoksmet zulk een heilzaam middel worden kan; en derhalve is het niet noodzakelijk, dat zulke produkten eene bron van ziekten *moeten* openen.

De heer CAPADOSE is nu tot de laatste vraag gekomen: *hoe werkt dan de vaccine, en waarin begint zich reeds haar nadeelige invloed op het leven en de gezondheid van het tegenwoordig en opkomend geslacht te openbaren?* (bl. 102.)

Het eerste, *hoe* de vaccine werkt, is hoofdzakelijk gegrond op de onderstelling van den schrijver, dat de kinderziekte eene ontwikkelingsziekte is van het menschelijk gestel. Wij hebben hiervoor de ongegrondheid van dat gevoelen opgemerkt. Alles wat hij op dien grond verhandelt ten nadeele van de vaccine, (bl. 102—109,

116,

116, 117, 125, 126) als of zij deze ontwikkeling verhinderde, vervalt dus van zelfs. Wij willen echter niet onopgemerkt voorbij gaan de tweederlei wijze op welke de schrijver meent, dat de vaccine schadelijk op den menseh werkt. *De eerste*, zegt hij, *heeft dan plaats, wanneer het kind dat gevaccineerd wordt, ook zonder dit van de kinderziekte ware vrij gebleven.* De andere wanneer *dezulken, die, waren zij niet gevaccineerd, door de kinderziekte zouden zijn aangetast geworden.* (bl. 109.)

In 't eerste geval meent de schrijver, dat niemand zal loochenen, dat het vaccineren noodwendig de gezondheid verstoren zal, omdat de pathologie leert, *dat het ontijdig gebruik der geneesmiddelen schadelijk is.* (bl. 109—110.)

Maar hier verwart de schrijver wederom de vaccinestof met een geneesmiddel; niettegenstaande hij zelf even te voren het verschil 't welk tusschen deze beide plaats heeft, had aangewezen; doch beschouwd als prikkel tot het ontstaan der koepok, zoude hij, als het bewijs iets zou zijn, moeten aantoonen, dat deszelfs inenting ter beveiliging voor de kinderpokken ontijdig verrigt werd. De koe- en kinderpokstof doen geene werking op het ligchaam van het kind, 't welk de kinderziekte niet zoude gekregen hebben, evenmin als op die genen, welke eenmaal de kinder- of koepokken doorstonden.

In het tweede geval tracht de schrijver kwaad

vermoeden tegen de vaccine op te wekken door de vergelijking derzelve met eene andere ziekte. *Zij heeft*, zegt hij, *veel overeenkomst met een gevaarlijk soort van puisten*, (*pustulae malignæ*, bl. 112.)

Laten wij deze ziekte eens wat naderbij beschouwen, dan zal het beste blijken, of ook hier des schrijvers verzekering wel zoo gegrond is.

De kwaadaardige puist, (bouton malin, carbunculus gallicus,) is eene wijziging (variété) van de boosaardige bloedzweer, negenoog, pestkool, (furunculus malignus, carbunculus, antrax.) Bij het ontstaan van dezelve bespeurt men eerst eene onaangename, doch geringe jeukte zonder roodheid, hitte of spanning der huid; tusschen beide hevige stekingen. Langzamerhand scheidt zich de opperhuid af, en vormt een klein blaasje, 't welk zich met een weiachtig vocht vult, en in het begin slechts de grootte van eene gierstkorrel heeft, doch allengskens grooter en tevens bruin wordt; onder hetzelve is de huid citroengeel of loodkleurig. Na het doorbreken van dit blaasje ontstaat er een hard, plat knobbeltje, 't welk even als bij de gewone bloedzweer eene vaste, zamengedronge, *gangræneuse* kern vormt, die eenen gezwollen kring van verschillende breedte en kleur om zich heen krijgt; de huid zwelt daarbij op, en schijnt gespannen. De kern wordt steeds harder, ongevoeliger en zwart; het koud vuur breidt zich verder uit, en

dringt

dringt door tot in het celweefsel onder de huid. De opgezwollen kring wordt steeds grooter en kondigt den voortgang der versterving aan ; eene rotkoorts ontstaat, en neemt den lijder spoedig weg.

De kwaadaardige puist is somtijds niet aanstekend ; ook bevindt zich derzelver smetstof niet alleen in de puist zelf, maar ook in andere vochten, als bloed, speeksel enz. (*)

Wanneer gij u nu hierbij het beloop der kinder- en koepok, door ons bladz. 11 opgegeven herinnert, dan zult gij zien dat zulks het tegenovergestelde is van het beloop der kwaadaardige puist. Dat b. v. bij de kinder- en koepok zich eerst een *rood stipje* vertoont, terwijl de kleur der huid bij de kwaadaardige puist in den beginne *onveranderd* is ; dat in het stipje der pokken spoedig een knobbeltje ontstaat, 't welk vervolgens een puistje wordt met een rooden krans voorzien, en met eene dunne, maar langzamerhand dikker wordende vloeistof zich vullende, terwijl bij de kwaadaardige puist *na* het doorbreken van dat blaasje zich een knobbeltje vormt, en *dan eerst* met een krans omgeven wordt ; dat de kinder- en koepokken *altijd* door on-

(*) ENAUX en CHAUSSIER, *Methode de traiter les morsures des animaux enragés et de la vipère, suivie d'un précis sur la pustule maligne*, pag. 184 en volg. PINEL t. a. p. pag. 192. ORFILA, *Toxicologie generàle* etc. § 1008. RICHERAND t. a. p. pag. CCX. RICHTER t. a. p. b. VI: s. 345.

onmiddelijke aanraking besmettelijk zijn, terwijl de kwaadaardige puist soms *in 't geheel niet* aanstekende is; dat de smetstof der eersten *alleen* in den etter der pokken aanwezig is, terwijl die der laatste zich ook in *andere* vochten als bloed, speeksel enz. bevindt; 't welk alles u ten volle zal overtuigen van het in aard en werking onvergelijkelijk groot onderscheid, tusschen de kwaadaardige puist en de koe- of kinderpok.

De schrijver spreekt ook nog van de poolsche zwarte pok (czarna krasta, carbunculus polonicus,) welke volgens Dr. HERBST, door den schrijver aangehaald, (bl. 115,) in haren loop veel met de koepok gemeen heeft. Deze zwarte pok is mede, gelijk ook de carbunculus septentrionalis in *Zweden*, *Rusland* en *Siberiën* des zomers ontstaande, eene wijziging der kwaadaardige bloedzweer. Dezelve vertoont zich eerst als een zwart stipje, 't welk zich spoedig tot eene blaas vormt, die in koudvuur overgaat, waarbij dan in het midden de glinsterende, harde, aschgraauwe, donkerbruine of zwarte pok naar buiten puilt, en dikwijls even gelijk bij de gewone bloedzweer als eene kern uitvalt.

Deze ziekte heerscht epidemiesch op het land en is niet aanstekend, (*) 't welk alleen haar geheel en al onderscheidt van de kinder- en koepok.

Wij zien dus hieruit, hoe geheel ongegrond het

(*) RICHTER t. a. p. s. 344.

het besluit is, hetwelk de schrijver uit die ingebeelde of voorgewende overeenkomst der kwaadaardige puist en zwarte pok met de koepok afleidt; als of de vaccine de ontwikkeling belemmert, de natuur in haren loop stoort enz., (bl. 116, 117.) Niets dan opgevat vooroordeel kan iemand tegen alle reden en ondervinding aan zoo ver misleiden, dat hij waarheid wil bouwen op enkele veronderstellingen wier ongerijmdheid voor den eenvoudigsten onmiskenbaar moet zijn.

Dan de schrijver wel bevroedende, dat zijne *gansche stelling eene loutere bespiegeling is*, (bl. 117,) poogt dezelve te staven door de aanmerking, dat de dierlijke giften (smetstoffen?) niet zeldzaam eene geheime werking uitoefenen, en *dat de werking van het koepokgift eenigen tijd in het ligchaam voortduurt zonder zich naar buiten te toonen*. (bl. 118.)

Maar wat kracht is er ook in deze redenering ten nadeele van de vaccine? Het is waar, dat de koepokstof door eene andere smetstof, te gelijk met haar in het ligchaam aanwezig zijnde, soms gedurende eenigen tijd onderdrukt wordt; maar ook hierin staat zij slechts gelijk met die van de roodvonk, mazelen en kinderpokken, welke insgelijks gedurende eenigen tijd in hare werking kunnen onderdrukt worden. Zoo wordt somtijds de roodvonk in zijnen loop door de vaccine afgebroken. (*) Het is bekend, welken in-

(*) Richter t. a. p. tom. II. s 376.

invloed de zoogenaamde russische zinking, die zich in het jaar 1782 over geheel *Europa* verspreidde, op het ontstaan der kinderziekte had. Men nam toen waar, dat de pokken, schoon zij nog zoo hevig waren, en zich algemeen verspreid hadden, op die plaatsen verdwenen, waar zich die zinkingziekte vertoonde; en dat zij ook weder ten voorschijn kwamen zoodra die ziekte ophield. (*) DARWIN entte de kinderpokken in bij reeds van de mazelen aangestoken kinderen, doch eerst, nadat de laatste regelmatig waren afgeloopen, botten de eerste uit. (†) Menigvuldige waarnemingen eindelijk leeren, dat ook in die gevallen, waarin de koepok- met de kinderpoksmet gelijktijdig in het ligchaam aanwezig waren, de laatste dikwerf een tijd lang door de eerste onderdrukt wordt. (§) En dat de kinderpoksmet een zeer geruimen tijd, zelfs maanden lang in het ligchaam kan aanwezig zijn, zonder zich te openbaren, wordt mede door de ondervinding geleerd. VAN SWIETEN heeft daarvan eenige gevallen aangeteekend, en laat daarop volgen: „ uit dit alles schijnt men te kunnen be-
„ slui-

(*) RICHTER t. a. p. s. 273. VOGEL t. a. p. pag. 288.

(†) *Zoönomie*, vol. II: pag. 250.

(§) *Proeven en waarnemingen over de inenting der koepokken* enz. door DIBBETS en ONTYD. *Waarnemingen van den invloed der vaccine op gelijktijdige kinderziekte*, door A. S. VAN DER BOON MESCH, geplaatst in de *Letterbode voor* 1818, no. 13 en anderen.

„ sluiten, dat de poksmet niet altijd terstond „ merkbare uitwerkselen voortbrengt, maar somtijds vrij lang werkeloos blijft, en echter het „ vermogen behoudt, om de ziekte na een aanmerkelijk tijdsverloop voort te brengen.” (*)

Wilde nu de schrijver, tegen alle reden en ondervinding aan, eene heimelijke werking der vaccinestof in die gevallen, waarin zij door eene of andere ziektestof onderdrukt is, aannemen, en daaruit dan de schadelijkheid der vaccine afleiden, zou hij zich zelven moeten tegenspreken: immers moest hij dan op dien zelfden grond erkennen, dat ook de kinderziekte, bij welke juist hetzelfde als bij de koepok plaats heeft, schadelijk is; en zou dus hier iets aannemen, 't welk hij elders verworpen had. (bl. 102 en volg.)

Doch de heer CAPADOSE meent zijne bespiegelingen proefondervindelijk bevestigd te zien door zijne tegenwoordige betrekking als Doctor van het oude mannen- en vrouwenhuis der hervormde gemeente te *Amsterdam*; hij *staat soms verbaasd in die menschen, waarvan zelfs vele te voren gebrek van allerlei aart geleden hebben, eene vastheid van veselen, eene levens-energie en taaiheid te vinden, die wij nimmer met eenigen*

(*) Ex omnibus his videtur concludi posse, contagium variolosum non statim effectus sensibiles producere semper, sed quandoque satis diu manere iners et tamen efficaciam retinere producendi morbum post notabile temporis intervallum, t. a. p., pag. 37.

gen schijn van rede bij het tegenwoordig geslacht kunnen verwachten. (bl. 121—122.)

Ook deze waarneming van den schrijver is zeer ongelukkig. Wij hebben uit den ouden tijd niet dân den eenen en anderen uitmuntenden dichter over; zullen wij daaruit besluiten, dat oudtijds alle de dichters zulke uitmuntenden waren? Immers neen? De brekebeenen konden het tot onzen tijd niet brengen. Is het ook zoo niet met eene verzameling van oude mannen en vrouwen uit de vorige eeuw? Zij bragten het door hun sterk gestel zoo ver, en lieten de zwakken reeds lang achter zich, maar deze waren er toch ook geweest. Zoo zal het ook wel in 't vervolg zijn; terwijl de zwakken voorafgaan, zullen er nog wel eenige krachtige gestellen na ons overblijven, maar uit hunne verzameling zal men in de andere eeuw niet kunnen besluiten, dat wij allen menschen van een krachtvol gestel waren.

Na deze beschouwing der voornaamste geneeskundige redenen, welke de schrijver ten voordeele der kinderziekte en ten nadeele der vaccine heeft aangevoerd, vertrouw ik, mijn vriend! dat gij de kinderziekte wel zult blijven houden voor eene vreesselijke ziekte, en dankbaar met mij zult erkennen, dat wij door Gods genadige Voorzienigheid in de vaccine het gunstig middel hebben mogen ontdekken, om ons tegen de woede der pokken te kunnen beveiligen; en wel

zult

zult inzien, hoe geheel ongegrond het besluit is, hetwelk de heer CAPADOSE uit zijne redeneringen aan derzelver einde als in zegepraal afleidt. (bl. 127.)

Daar blijft nog over, dat wij eenige voorstellingen van den schrijver overwegen, welke wel niet regtstreeks tegen de vaccine zijn ingerigt, of van toepassing zijn, en daarom onder onze vorige beschouwingen niet gevoegelijk konden opgenomen worden, doch echter ook de strekking hebben, om de vaccine in verachting te brengen.

Hiertoe behoort de verdeeling, welke de schrijver maakt van de geneesheeren in vier klassen, van welke de drie eerste zoo verschillende soorten van ellendige kwakzalvers, die den naam van geneesheer onwaardig zijn, uitmaken. (bl. 1—9.) Zoude deze verdeeling van nadeelige toepassing zijn op de vaccine, dan zoude het moeten bewezen zijn, dat de voorstanders der vaccine zulke ellendelingen zijn; maar wie zoude dat bewijs willen ondernemen, daar zulke beroemde mannen, zoo wel in ons vaderland als buiten hetzelve, zich daaronder rangschikken. De heer CAPADOSE bewijst zeker niet, dat hij alleen, en mogelijk een of ander, die met hem diergelijke gevoelens mogten koesteren, tot de laatste en echte soort van geneesheeren behoort, en alle de anderen tot de drie eerste klassen. Maar zoo dit ook bewezen ware, zoude het nog niet

niet van toepassing zijn op de vaccine; die konde heilzaam zijn, al had zij ook onkundigen tot voorstanders.

De schrijver merkt ook aan, *dat zoo vele geleerde en kundige mannen, zoo wel onder de inoculatores als vaccinatores tot de naauwlijks geloofelijke en onbegrijpelijke dwaling gekomen zijn, om de inenting der kinderziekte als een voorbehoedmiddel derzelve aan te merken.* (bl. 11.)

Het schijnt, of de schrijver hier de meening der oculatores niet begrepen heeft. Als zij de inoculatie als een voorbehoedmiddel aanmerkten, was het geenszins hun oogmerk, om door die kunstbewerking zelve de kinderziekte voor te komen; maar zij poogden door eene algemeene aanwending daarvan de kinderziekte te doen ontstaan bij allen, welke dezelve nog niet gehad hadden, om op die wijze de pokken, geene voorwerpen ter besmetting in 't vervolg meer kunnende vinden, van zelfs te doen ophouden. Deze aanmerking van den schrijver zoude daarenboven tegen de vaccine, welke niet voor dezelfde ziekte als de kinderziekte wordt gehouden, niets kunnen afdoen, om te bewijzen, dat het eene dwaling is, de vaccine tot een voorbehoedmiddel te houden tegen de kinderziekte.

Hier behoort ook de zeer ontrouwe voorstelling van den schrijver, als hij het in de geheele behandeling van zijne zoogenaamde *argumenta negativa* zoo doet voorkomen, als of de genees-

hee-

heeren, die weleer ijverige voorstanders van de inoculatie waren en nu met gelijken ijver de vaccine voorstaan, thans hunne dwaling inziende, verachters en bestrijders der inoculatie geworden zijn, zoodat hij op dien grond het regt meent te hebben, om te vragen, *welken waarborg wij hebben, dat zij thans bedachtzamer geworden zijn, en niet even als te voren ten nadeele van 's menschen leven en gezondheid, voor wier behoud zij geroepen waren te zorgen, hunne nieuwe kunstbewerking onvoorzigtig aanwenden en doordrijven, zonder eens te vermoeden, dat zij ook nu zouden kunnen dwalen, en gelijk te voren door den schijn bedrogen worden.* (bl. 51.)

Het is immers zoo niet, als de schrijver het hier voordraagt. De voorstanders der inoculatie houden nu nog dezelve voor het beste middel, dat hen toen bekend was tegen de woede der kinderziekte. Zoo noemde onze beroemde YPEIJ de inoculatie voortreffelijk, en stelt haar onder de belangrijkste ontdekkingen der afgeloopene eeuw. (*) „ Wij wenschen hartelijk," zeiden de geneesheeren DIBBETZ en ONTYD, „ dat de „ inenting met de koepokken tot een nieuw „ middel moge verstrekken, om in het vervolg „ een oneindig aantal kinderen voor hunne ou- „ deren, een talloos aantal nuttige leden voor „ de maatschappij te behouden, welke anders

„ in

(*) *Vertoog over de koepokken*, bl. 1.

„ in hunne prilste jeugd door de alvernielende „ kinderziekte wierden weggerukt. Verre zij „ het echter van ons, om de heilzame inenting „ der kinderpokjes in eene mindere achting te „ willen brengen, of door eene te ver gedre- „ ven zucht voor het nieuwe haar oneindig groo- „ te voordeelen boven de natuurlijke kinderziek- „ te eenigzins te willen verkleinen.” en verder: „ integendeel raden wij alle ouders, wier „ kinderen nog niet gepokt hebben, ten sterksten „ aan, om, zoo zij nog niet genoegzaam van „ de voordeelen der vaccine of koepok-inen- „ ting overtuigd zijn, en daarvan door hunnen „ geneesheer niet overtuigd kunnen worden, in „ dat geval toch vooral aan hunne kinderen de „ weldadige inenting der gewone kinderpokjes „ niet te onthouden.” (*) Men vond in de vaccine nog een gunstiger middel ter beveiliging voor de kinderziekte; de inoculatores hebben dat erkend, en ook tot heil van het menschdom aan anderen willen doen opmerken door de meerdere voordeelen der vaccine boven de inoculatie aan te wijzen. Maar is dat nu van eene dwaling terug komen, en de inoculatie verachten? Is er geen onderscheid tusschen iets minder achten, dan iets anders, dat nog voordeeliger is, en tusschen iets te verachten? Als men de mansoorcn (asarum europeum) welke voor de ont-

(*) t. a. p. bl. 53 en 54.

ontdekking des braakwortels, voor een der beste braakmiddelen werd gehouden, nu als zoodanig minder voordeelig acht, dan de genoemde braakwortel, veracht men dan de mansooren, of kan men daarom gezegd worden van zijne dwaling terug te komen? En kan men dan met eenig regt omtrent hen, die den braakwortel thans voordeeliger achten en gebruiken, met minachting vragen: welken waarborg hebben wij, dat deze thans bedachtzamer geworden zijn, dat zij *nu* niet gelijk te voren dwalen en door den schijn bedrogen worden?

Dan de heer CAPADOSE staaft zijn beweerde met de woorden van eenen der beroemdste en achtingswaardige geneesheeren, welke zegt, naar de aanhaling van den schrijver (bl. 12—14): „in de eerste plaats komt in aanmerking het gevaar, waar de inenting der kinderpokken somtijds iemand aan blootstelt. Dat dit gevaar door de vijanden der inenting niet is verzonnen geweest, maar hetzelve nu en dan inderdaad heeft plaats gehad, zal niemand ontkennen. Wij hebben gezien, dat vele inenters edelmoedig genoeg geweest zijn te erkennen, dat er van 5 tot 600 ingeënten somtijds één slagtoffer konde gerekend worden. Dit getal is niet met moedwil vergroot, daar men somwijlen het aan de inenting gestorven vrij grooter stellen mag. Ja professor BEMER te *Helmstadt* spreekt van een geval, waarbij van ze-

 „ven

„ ven ingeënten twee gestorven zijn. Wij willen „ ondertusschen dit gevaar niet vergrooten, en „ daardoor de inenting in een ongunstiger licht „ stellen dan zij verdiene." Maar om nu te zien, in hoe verre men den heer â ROY in deze woorden als den bestrijder der inoculatie moet erkennen, zoo als de heer CAPADOSE het voordraagt, moet men ook opmerken, hetgeen die schrijver op dezelfde bladzijde, voor dat hij eene vergelijking der inoculatie met de vaccinatie maakt, waarschuwt: „ Eer wij," zegt hij, „ deze vergelijking voorstellen, oordeelen wij het „ noodig u te doen opmerken, dat wij geenszins willen gehouden worden, als of wij thans „ de gewone inenting der kinderpokken alleen „ verachten, (*) omdat er een ander middel „ uitgevonden is, hetwelk deszelfs plaats kan be- „ kleeden, en dat wij alleen, uit hoofde der „ nieuwigheid van het laatste, het eerste willen „ afgeschaft hebben. Zulk eene ongunstige ge- „ dachte hopen wij niet, dat iemand tegen ons „ zal opvatten. Wij hebben immers te voren „ reeds gezegd, dat de inenting der kinder- „ pokken het beste, het zekerste middel, bo- „ ven alle anderen geweest is, om het gevaar „ der vreesselijke kinderziekte voor te komen; „ wij

(*) Dat de schrijver hier door de uitdrukking *verachten* slechts *minder achten* wil te kennen geven, is uit den geheelen zamenhang blijkbaar.

„ wij hebben niet verzwegen, dat men dezelve
„ als een Goddelijk geschenk heeft aangezien;
„ wij hebben erkend, dat de grootste mannen
„ dit middel hebben aangeprezen, en dat men
„ derzelver nuttigheid, op bijna alle akademien
„ openlijk heeft geleeraard. Wij ontveinzen ook
„ niet te belijden, dat duizende menschen hun
„ leven aan deze inenting te danken hebben.
„ Wij willen dus niets aan de wezenlijke ver-
„ diensten van dezelve onttrekken; maar wij
„ willen maar alleen de voornaamste punten
„ aanhalen, waarin de inenting der kinderpok-
„ ken van de inenting der koepokken verschilt,
„ en waarin de laatste boven de eerste verkies-
„ lijk is." (*) Men kan naauwelijks aan iets anders, dan aan een verblindend vooroordeel tegen de vaccine toeschrijven, dat onze schrijver zich tot zulk eene trouwlooze lezing van den heer â ROY kon laten verleiden. Immers al had die heer, reeds toen hij deze laatst aangehaalde woorden schreef, het misbruik, hetwelk onze schrijver van zijne vergelijking der inoculatie met de vaccinatie maakt, voor zich gehad, konde hij den heer CAPADOSE met geene gepastere woorden van zijne dwaling terug gebragt hebben.

De heer CAPADOSE had zich ook voorgesteld om de stelling te bestrijden, dat *de vaccine niet al-*

(*) t. a. p. bl. 66.

alleen het getal sterfgevallen aan de kinderziekte in het bijzonder, maar ook de algemeene sterfte aanmerkelijk vermindert. (bl. 46.)

Wij hebben in onze vorige beschouwing dit artikel niet opzettelijk aangeroerd, omdat het niets afdoet ter vermindering van de waarde der vaccine als beveiligingsmiddel tegen de kinderziekte, maar slechts andere voordeelen ontkent, welke sommigen als gevolg der vaccine hebben opgegeven. Wij willen het echter niet geheel onopgemerkt laten.

De schrijver zegt: *dat de vaccinatores op dezelfde wijze als voorheen de inoculatores dwalen, zoo zij meenen, dat de vaccine de sterfte over het algemeen vermindert.* (bl. 54.) Dit besluit trekt hij uit de door hem aangehaalde sterflijsten, welke hij zelf erkent, dat onvoldoende zijn, en vervaardigd worden zonder de bevolking jaarlijks naauwkeurig te kennen; waarop het toch vooral aankomt, wijl zonder dat deze lijsten volstrekt niets beteekenen. En welke redelijke gronden heeft de schrijver voor zijne stelling, dat de vaccine de sterfte niet vermindert? Alleen de veronderstelling, dat hij aan de geneeskunde geenen invloed toekent noch op de bevolking noch op de sterfte. (bl. 59.) Het zoude hier van geen belang zijn naar dezen invloed onderzoek te doen; ook schijnt de schrijver denzelven niet zoo geheel en al te ontkennen, daar hij elders zegt, dat de koepok-

pokstof (koepok) op de sterfte in het algemeen hetzij ten voor- hetzij ten nadeele *naauwelijks* eenigen invloed heeft. (bl. 128.) Maar al veronderstelden wij met den heer CAPADOSE, dat de geneeskunde zoodanigen invloed niet had, zou zij daarom, vragen wij met hem, *nutteloos zijn? ó neen! Zij vermag zeer veel om in een bepaalden kring individus, die door ziekte gekweld*, wij voegen er bij, of door dezelve bedreigd worden, *te behouden.* (bl. 60.) Zekerlijk, als het den Allerhoogsten behaagt ons met zijne kastijdingen te bezoeken, staat dat door ontelbare middelen in zijne magt; maar zendt Hij ons vurige slangen toe, en behaagt het Hem dan weer uit ontferming het middel ter beveiliging of genezing bekend te maken, zouden wij dan niet met een ootmoedig geloofsvertrouwen op zijnen zegen naar de kopere slang mogen, ja behooren om te zien? Behaagde het God door de verwoestende kinderziekte ons te teisteren, en gaf Hij vervolgens het middel om tegen derzelver woede beveiligd te worden, zouden wij ons dan ook niet moeten verpligt achten met dankbaarheid en vertrouwen op zijnen zegen daarvan gebruik te maken?

De heer CAPADOSE wil ook de verbazende sterfte in de vondelingshuizen met de vaccine in verband beschouwd hebben. *Zoo zien wij*, zegt hij, *dat er in zoodanig een gesticht in* Dublin, *van het jaar 1798 tot 1805, 12,786 kin-*

deren waren opgenomen, van welke vijf jaren later slechts 135 overig bleven: het hospitaal voor vondelingen in Moscou, *heeft in de laatste 20 jaren 37,607 kinderen aangenomen, waarvan slechts 1020 het leven behielden. In* Weenen *neemt men hetzelfde waar: in 1811 en 1812 verloor men er nog 92 a 93 van de honderd.* (bl. 54—55.)

Hoe ongegrond hier wederom des schrijvers beschouwing is, zal elk blijkbaar zijn, die slechts eenigzins met de geschiedenis dezer gestichten bekend is. GIRTANNER heeft hieromtrent in zijn aangehaald werk, in 1794 door hem in 't licht gegeven, dus nog voor JENNERS ontdekking der vaccine, het volgende aangemerkt: „ van „ 101,000 kinderen, die sedert het jaar 1774 „ in het vondelingshuis te *Parijs* wierden opgeno- „ men, waren er in het jaar 1790, slechts „ 15,000 overig. In andere vondelingshuizen is „ de sterfte niet minder groot, dan te *Parijs*. „ Te *Perpignan* worden van honderd kinderen „ in het vondelingshuis opgekweekt, naauwelijks „ twaalf of vijftien kinderen vijf jaren oud. In „ een aanzienlijk duitsch vorstendom, hetwelk „ omtrent sedert twintig jaren een wees- en von- „ delingshuis in zijne hoofdstad heeft opgerigt, „ is tot nu toe slechts een enkele vondeling tot „ mannelijke jaren gekomen. In het vonde- „ lingshuis te *Kassel* wierden van het jaar 1763 „ tot het jaar 1781 in 't geheel 740 kinderen

„ in-

„ ingebragt. Van dezelven stierf de helft onder „ de acht jaren, en naauwelijks tien derzelven „ bereikten het veertiende jaar." En eindelijk zegt OSIANDER door dezen schrijver aangehaald: „ volgens een berigt, hetwelk in de *Wirzbur-* „ *ger gelehrten Anzeigen* van het jaar 1786 te „ lezen is, vinden ook de meeste kinderen, „ welke te *Weenen* uit het geboortehuis van „ vrouwlieden, die gekraamd hebben weggeno- „ men, en tot de vondelingen overgebragt wer- „ den, in het vondelingshuis hun graf. En „ vergelijkt men daarmede oudere berigten van „ vondelingshuizen, zoo kan men zich naauwelijks „ onthouden van de harde gedachten, dat de „ vloek op deze huizen rust, en zij de woo- „ ningen van den verderf-engel wezen moe- „ ten." (*) Dit zij genoeg om ook de nietigheid van dit bewijs des schrijvers tegen de vaccine in te zien.

Wij zijn ook in onze vorige beschouwing voorbijgegaan hetgeen de schrijver voordraagt ter wederlegging van de stelling, dat de vaccine de gezondheid bevordert. (bl. 94 en volg.) De voorstanders der vaccine houden dezelve voor geen geneesmiddel; als zoodanig kan zij dus de gezondheid ook niet bevorderen. Het is mogelijk, dat een Napelsch geneesheer, waarvan door den schrijver verhaald wordt, (bl. 96—97) voor

dat

(*) t. a. p. bl. 98 en volg.

dat hij gevaccineerd werd, bezet was met eenige ziekte-stoffen, welke invloed hadden op zijn ligchaamsgestel, en zich bij het ontstaan der koepokken ontlast hebben; of dat hij uit vrees voor de kinderziekte door eenige neerslagtigheid getroffen was, welke door de vaccinatie weg genomen zijnde, hij dan ook in eene betere luim gebragt werd. Doch schreef hij dat aan de vaccine als geneesmiddel toe, dan dwaalde hij zeker, door de zaak te overdrijven, of zich omtrent derzelver eigenaardige gevolgen te vergissen. Meermalen echter gelijk wij gezien hebben, overdrijft ook de heer CAPADOSE de stellingen der voorstanders van de vaccine, en maakt aanmerkingen op overdrevene uitdrukkingen van den eenen of anderen, als of zij behoorden tot derzelver voorstanders in 't algemeen; schoon hij zich ook wel eens ergert over uitdrukkingen, bij welke hij dat niet noodig had; zoo als hij b. v. (bl. 29) aanmerkt, dat de vaccine godlasterend wordt genoemd, *de goddelijke vaccine.* Want als men met christelijke liefde, die geen kwaad denkt, deze uitdrukking neemt in den zin, dat de vaccine eene gaaf van God is, dat derzelver ontdekking dankbaar aan Gods goede Voorzienigheid behoort toegeschreven te worden, dan vervalt het ergerlijke dezer uitdrukking in den mond van hem, die er in waarheid zoo over denkt.

Nademaal ik slechts het voornemen heb, om de vaccine te verdedigen, zoude ik mij ontsla-

gen

gen kunnen achten van verdere aanmerkingen op hetgeen de heer CAPADOSE in het tweede en derde hoofdstuk van zijn werk voordraagt; dan daar het verachtelijke, ja ongeoorloofde van de handelwijze der vaccinatores, zoo als de schrijver dat voordraagt, zich aan de zaak zelve zou kunnen schijnen mede te deelen, wil ik u ook daaromtrent mijne korte aanmerkingen mede deelen.

De heer CAPADOSE herinnert ons, dat de tijd der ontdekking van de vaccine door JENNER die ellendige tijd was, welke wij onder hatelijke overheersching doorgeworsteld hebben, en waaruit wij door Gods genadige Voorzienigheid zoo gelukkig ontkomen zijn. (bl. 129—134.) Zeker wordt elk huiverig, wanneer hij de dagbladen van die jammerlijke tijden in handen neemt. (bl. 131.) Maar ik geloof niet, dat men daaruit iets ten nadeele der vaccine met regt kan afleiden. Al stellen wij eens, zonder over den geest der eeuw te spreken, met den schrijver, dat Gods ondoorgrondelijke heiligheid en wijsheid zoo veel phijsiek en zedelijk kwaad in dien tijd toeliet, dat men niets goeds meer kon opmerken, zoude het dan toch niet mogelijk zijn, dat God nog ééne heilzame ontdekking den mensch liet te beurt vallen? Ja zoude men het in zulk een tijd niet te meer mogen verwachten, daar God zich nooit geheel onbetuigd laat? De schrijver geeft dit dan ook volkomen

toe, *maar zoo dit plaats heeft*, zegt hij, *dan ziet men die kern uit hare eerste naauwlijks zigtbare beginselen zich langsaam vormen, gevormd zijnde, langsaam maar zeker opgroeijen en ontwikkelen.* (bl. 136.)

Men zoude met grond kunnen twijfelen, of dit beweerde altijd doorging; maar al ging het door, als wij het dan toepassen op ons onderwerp, zal het bewijs nog niet naar den zin van den schrijver uitvallen.

De schrijver zegt, dat in 't jaar 1798 de vaccine in *Engeland* bekend werd, en spoedig door geneesheeren, genootschappen, ja gouvernementen werd aangeprezen, zoo dat zij met eene verbazende snelheid verbreid werd, (bl. 138—144,) en vraagt: *waar is nu de onbevooroordeelde lezer, die niet getroffen is door zulk eene verbazende snelheid, en voorbarigheid.* (bl. 143.)

De schrijver is niet naauwkeurig in zijne opgaaf, als hij JENNER voor de eerste houdt, welke de vaccinatie verrigtte; en het jaar 1798 bepaalt als het tijdstip, waarop de eerste proefnemingen wereldkundig gemaakt zijn. (bl. 138, 170.) Wij hebben te voren opgemerkt (bl. 29) dat zij reeds veel vroeger is aangewend, en bekend gemaakt. Ook werd in 1791 de inenting der koepok reeds met het gelukkigst gevolg verrigt door een zekeren PLETT, schoolonderwijzer te *Stakendorff*, niet ver van *Kiel*, aan twee dochters

ters van den pachter MARTINI. (*) Het moet dan veeleer iemand treffen, dat eene zoo heilzame kunstbewerking zoo langzamen voortgang maakte, ja soms een tijd lang zich als geheel scheen te verschuilen; en het is dunkt mij, in 't geheel niet vreemd, dat dezelve, na door JENNER in hare waarde bekend gemaakt te zijn, den snelsten voortgang maakte; mag men zelfs in zulk eenen toevloed van menschen tot het aanwenden der vaccinatie, in zulk eene algemeene toejuiching, en bevordering derzelve niet erkennen de volkomene overtuiging van het goede, hetwelk het menschdom in derzelver ontdekking mogt ontvangen?

Men zoude uit de algemeene verspreiding der vaccine een gunstig denkbeeld van dezelve kunnen vormen; doch de heer CAPADOSE schrijft dat toe, niet aan de heilzaamheid, welke men in deze zaak zag, maar veel meer aan de onwettige middelen, waardoor men dezelve het meest zocht te doen aannemen. (bl. 149—183.)

De schrijver is in dit artikel zeer breedvoerig; de middelen waren, zegt hij, *honende taal en onbeschaamde uitdrukkingen* (bl. 149); *door de overheden ingevoerde zedelijke dwang* (bl. 155); *de afgodische vereering van den empyrischen geneesheer* JENNER. (bl. 170 en volg.)

Wat aanbelangt de honende taal en onbeschaam-

(*) CONSBRUCH, t. a. p. bl. 453.

schaamde uitdrukkingen van sommige vaccinatores tegen derzelver bestrijders, dezelve zijn zeker niet goed te keuren. Maar wat kan de vaccine het helpen, dat hare voorstanders ook geene volmaakte stervelingen zijn, maar hunnen ijver wel eens overdreven? Was het, vooral in den beginne wel beter aan den anderen kant; wierden de vaccinatores, eer men het heilzame der vaccine door de ondervinding zoo algemeen erkende, niet door allerlei bespottingen aan de kaak gesteld? Moeten zij het zich nu nog niet laten welgevallen met den naam van kwakzalvers bestempeld te worden?

En zijn de vorsten overtuigd van het heilzame dezer ontdekking, waarom zouden zij dezelve niet mogen aanprijzen en bevorderen? De schrijver stemt zelf toe, dat *prohibitive* maatregelen kunnen gebillijkt worden, maar *constringerende* nimmer. (bl. 160.) Doch hij zal misschien onder de laatste soort van maatregelen willen gebragt hebben, dat men in sommige scholen de kinderen, die de kinderziekte niet gehad hebben, niet toelaat; terwijl hij, die van gering vermogen is, daardoor in de noodzakelijkheid gebragt wordt, afstand te doen van het regt, om zonder anderen te benadeelen, voor zijne kinderen te waken. (bl. 159.) Hier, dunkt mij, weerlegt de schrijver zich zelven: want is het geoorloofd gepaste middelen aan te wenden om de besmetting der kinderziekte voor te komen,

dat

dat oogmerk kan men niet bereiken, wanneer men de kinderen, die nog elk oogenblik bloot staan, om door de kinderziekte aangetast te worden, met elkander in aanraking brengt. Tracht men dat te weeren, dan kan een maatregel daartoe ingerigt niet meer dan *prohibitief* genoemd worden.

Dan men gaat verder, vervolgt de schrijver, men prijst op het voorbeeld, hetwelk de koning van *Beijeren* heeft gegeven, een dwangmiddel aan, als het beste en bekwaamste om de vaccine in 't algemeen te doen stand grijpen. (bl. 163—165.)

Indien aan zulke raadgevingen gehoor werd gegeven, zoude ik voor mij zelven, zoo min als de schrijver de dwangmiddelen goedkeuren, schoon echter de vaccine zelve bij mij hare waarde zoude blijven houden.

De heer CAPADOSE besteedt nu nog verscheidene bladzijden (bl. 170—183,) om de nietigheid van JENNER als geneesheer aan te wijzen, en de overgroote eer, welke men hem heeft toegebragt. Hierin is, dunkt mij de schrijver niet zoo zeer de bestrijder van de vaccine, als wel van hetgeen hij zoo even met regt had staande gehouden. Hij beweerde, dat iemand te vernederen of te smaden, het regte middel niet is, om de zaak zelf, welke hij voorstaat, te wederleggen; en hier gaat hij zelf, al wat mogelijk is, bijeen zoeken, om JENNER in een verachtelijk licht te doen voorkomen. Voords acht ik onnoo-

noodig, met u tot het onderzoek te treden, in hoe verre dit een en ander zoo is, als de schrijver het voordraagt: want al wat hij in dit breedvoerig artikel heeft aangevoerd, zult gij ligt zien, dat ter bestrijding der vaccine niets afdoet. Al had toch de vaccine overdreven voorstanders gehad, al was zij ook door onwettige middelen verbreid, en al ware JENNER de geringste van alle de engelsche geneesheeren van zijnen tijd geweest, dan zoude nog de vaccine, op haar zelve beschouwd, even goed kunnen zijn; de beste zaken worden wel eens door onwettige middelen voorgestaan en verbreid. Het Christendom zelf werd wel eens door onwettig geweld opgedrongen; schoon wij dat afkeuren, blijven wij echter met den schrijver hetzelve ten hoogsten belangrijk houden.

Het laatste hoofdstuk van zijn werk geeft de heer CAPADOSE ten opschrift: *de vaccine aan de beginselen der godsdienst getoetst.* Mij dunkt dat deze toetsing, na hetgene reeds te voren beredeneerd is, niet heel wel meer te pas komt, of van invloed kan zijn op de beslissing van onze zaak: want is de vaccine zoo verderfelijk als de schrijver heeft getracht te bewijzen, dan moet men dezelve zeker strijdig achten met de beginselen van den godsdienst, welke ons beveelt het kwade te haten; maar zijn de bewijzen van den schrijver, daartoe ingerigt, geheel zonder grond, en moet men integendeel

de

de vaccine voor goed en heilzaam houden, dan wordt zij ook zeker aanbevolen door de beginselen van den godsdienst, welke ons vermaant het goede aan te hangen. De schrijver toetst dan ook niet zoo zeer de vaccine, als wel derzelver voorstanders aan de beginselen van den godsdienst.

Het hoofdzakelijke van des schrijvers redenering komt hierop uit: de genootschappen van onzen tijd kunnen den toets aan de beginselen van den godsdienst niet doorstaan; de vaccine werd ook door een genootschap voorgestaan en met kracht verbreid, derhalve kan ze den toets aan de beginselen van den godsdienst niet doorstaan. Deze sluitreden is zeker niet van den gewonen stempel; maar laat ons zien hoe de schrijver dezelve tracht goed te maken.

Omtrent de genootschappen in 't algemeen, zegt de schrijver, zal de christen zien *dat alle vereeniging van menschen, zal ze geene zamenzwering zijn, den godsdienst als grondslag moet beschouwen, dat zij dus niets in hare strekking hebben mag, dat met dezen grondslag, zoo verknocht aan haar bestaan strijdig is, dat zij dus vooral geene plannen maken of een uitgebreid doel beoogen mag, hetwelk boven de menschelijke krachten is, als b. v. het zorgen voor het menschdom* in het algemeen, *voor den zedelijken en ligchamelijken toestand niet van dezen en geenen individu, aan onze zorg bepaalde-*

delijk toevertrouwd, niet van onzen evennaasten, maar van het gansche menschelijk geslacht. (bl. 186.) *Vermengen wij ons niet met hen, die zich in het openbaar* DE GOEDE *en* WELDADIGE *noemen.* (bl. 196.) *Vermengen wij ons niet met hen, die zich voor* HET ALGEMEEN NUTTIG *beschouwen.* (bl. 197.)

Indien de heer CAPADOSE deze uitdrukkingen niet wil overdrijven, kunnen wij dezelve wel toestemmen; maar dan ontbreekt geheel de toepassing. Ik ken geene maatschappij onder ons, die men voor zamenzwering zou mogen houden, omdat men dezelve zou moeten beschouwen als den Godsdienst niet ten grondslag hebbende; ook is mij geene bekend, die het dwaas en vermetel oogmerk zoude hebben, om nuttig en weldadig te zijn voor 't algemeen, het gansche menschdom *collective*; dat is zeker het werk van den Almagtigen alleen. Maar mogen wij daarom geene medewerkers Gods zijn? Mogen wij er niet naar staan, om volmaakt in het goed doen te worden, als onze Vader in den hemel is? Heeft eene maatschappij, om het doel harer werkzaamheid aan te wijzen zich den naam gegeven van *Maatschappij tot nut van het algemeen*, of *Maatschappij van weldadigheid*, wat regt heeft men om deze zinspreuken zoo te verdraaijen, dat zij den zin zouden hebben, als of derzelver leden zich dwaasselijk zouden voorstellen door hunne zwakke pogingen nuttig, weldadig te zullen

zijn

zijn voor het algemeen, het gansche menschdom? Is de bedoeling niet duidelijk, dat zij niet het menschdom *collective*, maar elk van deszelfs leden, ook zonder aanzien van godsdienstige belijdenis, naar hun bepaald vermogen onder den goddelijken zegen trachten nuttig of weldadig te zijn? En is dat niet het grondbeginsel van den christelijken Godsdienst beoefenen, bij de broederlijke liefde te voegen liefde tegen allen?

Men heeft ook al spoedig een genootschap opgerigt ter verspreiding der vaccinatie en wel voor minvermogenden. *Waarom toch*, vraagt de schrijver, *deze maatregel? Heeft men ooit eene maatschappij opgerigt om het gebruik van eenig geneesmiddel algemeen te doen aannemen en onder de minvermogenden te verspreiden? — Heeft de Almachtige maatschappijen noodig, om het geheel menschdom zijne weldaden te doen genieten?* (bl. 191.)

Het ontbreekt niet aan vele voorbeelden, dat eene vereeniging van menschen, commissien, enz., werkzaam waren, om, zoo ter voorkoming, als genezing van eene heerschende ziekte deze en gene middelen te verspreiden. Doch wij spreken hier niet van een geneesmiddel, hetwelk bij verschillende personen in onderscheidene ziekten wordt aangewend, maar van een behoedmiddel tegen de woede van eene bijzondere ziekte, waaraan over 't algemeen alle menschen blootstaan. Vonden wij dit voorbe-

hoedmiddel voor ons zelven heilzaam, waarom zouden wij niet pogen ook aan anderen hetzelve als zoodanig bekend te maken? en zoo onze krachten te zwak zijn, om dat naar onzen wensch aan velen te doen, waarom zouden wij onze pogingen niet met die van anderen vereenigen? Is het niet pligtmatig, ook op deze wijze ter bevordering van het goede werkzaam te zijn? Maar al onttrokken zich de menschen van dezen pligt; al had er geene medewerking van eenig genootschap ter verspreiding der vaccinatie plaats, zouden er zeker duizend middelen, waaraan wij niet eens kunnen denken, in de hand van den Almagtigen zijn, om zijn doel te bereiken.

De schrijver beweert verder, dat de oorsprong dier maatschappijen is: *onvertrouwen op God, en trotschheid op vereenigde menschenkracht.* (bl. 192.) Het zijn alleen zijne verwarde denkbeelden, welke den schrijver tot zulke besluiten kunnen brengen. Het komt immers niet uit onvertrouwen op God voort, wanneer gij of ik elk afzonderlijk of te zamen met anderen vereenigd de vaccine trachten te verspreiden? Wij wantrouwen, als wij geene middelen ter bereiking van ons oogmerk willen aanwenden; of wanneer wij ons daarin niet willen vereenigen met den wil van God of het middel, 't welk Hij ons bekend maakt, maar iets anders beter ter bereiking van ons oogmerk oordeelen. Doch dit heeft bij de verspreiding der

vac-

vaccine geene plaats; deze is ons in den weg van Gods voorzienigheid als een heilzaam behoedmiddel tegen de kinderziekte bekend geworden; wenschen wij daartegen beveiligd te zijn, dan moeten wij immers dat middel aanwenden, even als de landman, welke wenscht te maaijen, ook de middelen moet gebruiken, om dat doel te kunnen bereiken; verzuimt hij die, dan vertrouwt hij niet op God, hij heeft geen grond, om den Goddelijken zegen ter bereiking van zijn doel te verwachten.

Evenmin is zulk eene poging ter verspreiding der vaccine trotschheid op vereenigde menschenkracht. Juist het tegendeel duidt de vereenigde poging aan: achtte men toch zich alleen, of met weinigen in staat, om het gewenschte doel te bereiken, dan was er geene vereeniging van velen noodig; juist deze vereeniging ontstaat uit het gevoel van zwakheid, en tevens van pligt, om het goede, dat men leerde kennen als eene weldaad, met vereenigde poging ook aan anderen mede te deelen.

De schrijver had tegen het doel, dat de vaccinatores hebben, onder anderen herinnerd, dat God alleen dood en levendig maakt, verslaat en heelt, en dat er niemand is, die uit zijne hand redt. (bl. 197.)

Men kan daarop aanmerken, dat, indien dit tegen de vaccine zoude gelden; het niet geoorloofd zoude zijn, iets tegen eenige ziekte aan-

te wenden. Doch de schrijver tracht deze aanmerking, welke mij voorkomt zeer gegrond te zijn, indien men zulk een misbruik van de woorden der heilige schrift wil maken, op te lossen door onderscheid te maken tusschen een genees- en voorbehoedmiddel, hij zegt: *doch wij herhalen, hetgeen wij boven hebben aangemerkt; iets anders is het een geneesmiddel voor deze of gene ziekte op te sporen en in een bestaand geval te gebruiken; iets anders een middel ter vernietiging der vatbaarheid voor eene kwaal te beproeven, en niet tegen de ziekte van een bepaald persoon, maar van het geheele menschdom aan te wenden. Iets anders zegt het de natuur te ondersteunen, haar te volgen en na te gaan; iets anders haar te willen dwingen.* (bl. 198.)

Den verkeerden zin, welke de schrijver aan de woorden hier gebruikt, hecht, en de verkeerde bedoeling, welke hij aan de vaccinatores toeschrijft, hebben wij reeds opgemerkt. (bl. 22—23, 80, 81.) Maar vragen wij, heeft een geneesheer niet hetzelfde doel met een voorbehoed- en geneesmiddel, namelijk de bevordering van den welstand van den genen, die aan zijne zorg wordt toevertrouwd, waarom zoude hem dat niet geoorloofd zijn ten aanzien der kinderziekte alleen? De natuur plant die ziekte en ook de koepokziekte door besmetting voort; zij doet den genen, die dezelve heeft doorgestaan, in 't vervolg daar-

voor

voor beveiligd zijn; volgt dan de geneesheer de natuur niet na, als hij de eene ziekte inent, welke hem, die dezelve doorstaat, voor de andere beveiligt? Het is hem onmogelijk, dat hij hierin de natuur zou dwingen; wil hij iemand voor de kinderziekte beveiligen, hij moet wel den loop der natuur volgen.

Maar de schrijver had in 't voorbijgaan aangemerkt, dat wij de wegen des Almagtigen niet mogen vooruit loopen. (bl. 187.) In den eigenlijken zin kan dat geen sterveling doen; en wat beteekent het in den gewonen zin? Wij worden gezegd dat te doen, wanneer wij bezorgd zijn om eenig goed te genieten, hetwelk wij toch door onze pogingen aan te wenden in den gewonen weg der natuur, of liever der goddelijke Voorzienigheid nog niet kunnen verkrijgen, of om eenig kwaad af te wenden, waar voor wij nog niet te vreezen hadden, en dus vergeefsche middelen daartoe aanwenden. Maar dat is immers het geval niet met de vaccine? wenden wij dat middel aan; dan mogen wij naar den gewonen loop der natuur, onder Gods zegen verwachten, dat wij een heilzaam goed, de gerustheid voor den aanval der kinderziekte bekomen, en het nadeel van derzelver gevolgen van ons afweren.

De heer CAPADOSE spreekt ook tegen, dat in de H. Schrift niet alleen genees-, maar ook voorbehoedmiddelen worden aanbevolen. De

 door

door MOZES voorgeschrevene middelen, zegt hij, onderstellen reeds eene daar zijnde ziekte. Bij de vaccinatie geeft men een *zeker* kwaad, om het ligchaam voor een *onzeker* kwaad te beveiligen. (bl. 200.)

Wij hebben te voren opgemerkt, dat de vaccine-stof bij die weinigen, welke niet geschikt zijn, om de kinderziekte te krijgen, in 't geheel geene uitwerking heeft, en bij de genen, die er de vatbaarheid voor hebben, een belangrijk goed ten gevolge heeft. Hierbij behoeven wij dus niet langer stil te staan.

Bij de voorbehoedmiddelen in de H. Schrift aanbevolen, wordt zeker eene geneigdheid tot ziekte ondersteld, en niet eene reeds bestaande ziekte zelve: want voor hem, bij wien die reeds dadelijk aanwezig is, komen geene voorbehoedmiddelen meer te pas. Maar heeft dan ook die onderstelde geneigheid tot ziekte niet plaats bij de vaccinatie? Hebben niet alle menschen, behalve slechts zeer weinigen, die eene uitzondering maken, de geneigdheid tot de kinderziekte? En zijn dus allen, zoo lang zij die ziekte of de vaccine niet doorgestaan hebben, niet altijd aan 't gevaar bloot gesteld, om ze dadelijk te krijgen?

Vergeten wij niet, 't geen ons de heer CAPADOSE zelf herinnert, *dat er eene waarachtige overeenkomst bestaat tusschen de geestelijke en ligchamelijke genezing* (bl. 201.) en dan

zul-

zullen wij in de H. Schrift vele vermaningen vinden om te waken, dat is immers door gepaste middelen op onze hoede te zijn tegen het dadelijk uitbreken van het kwaad, waarvoor wij zoo naar den geest, als naar het ligchaam bloot staan. Moeten wij den ouden mensch der zonden afleggen, en ten dien einde gepaste behoedmiddelen gebruiken, opdat deze of gene bijzondere zonde in hare woede niet uitbreke; even zoo is het onze pligt de gepaste behoedmiddelen tegen het uitbreken van deze of gene ziekte aan te wenden.

Dan wat een godvruchtig man overigens over de vaccine denken moge, hij zal, meent de schrijver, den onvergeeflijken en zoo dolzinnigen ijver voor dezelve niet kunnen billijken. (bl. 202 en 203.)

Daar de schrijver erkent, dat men dien ijver zoude kunnen afkeuren, en echter gunstig over de vaccine zelve denken, konden wij dit ook wel aan zijne plaats laten, zoo het den schrijver eindelijk ook niet tot verachting der vaccine wilde doen verstrekken.

Het bezwaar van den schrijver steunt hoofdzakelijk op zijne onderstelling, dat men ten tijde van JENNER nog in 't geheel geene ondervinding had van de heilzame gevolgen der koepokziekte bij den mensch; doch hierin dwaalt de schrijver, zoo als wij reeds vroeger gezien hebben. (bl. 29.) Geeft men toe, dat de proefnemingen overdre-

ven waren, men behoort daarbij in aanmerking te nemen, dat de voorstanders der vaccine toen daartoe als gedrongen werden door den hardnekkigen tegenstand, welken een middel ontmoette, hetwelk zij voor zich zelven zoo heilzaam achtten. En had er ijver van hunnen kant plaats, dat was ook zoo aan de zijde van hunne tegenstrevers, waarvan onderscheide bij den schrijver zelven bekend waren, zoo als MOSELEIJ, ROWLIJ, BIRCH, GOLDSON. (bl. 138, 153, 154.) Niet alleen bijzondere geneesheeren leiden zich al vroeg met ijver toe, om in alle opzigten met de meeste onpartijdigheid, zoo in *Engeland* als hier en elders toe, om de vaccine waar te nemen, en de resultaten bekend te maken, maar dat deden ook maatschappijen en commissiën van hoog gezag, en blijven dat nog doen. En dit kan men toch geen dollen, maar integendeel zeer pligtmatigen ijver noemen?

Is er eindelijk in de lofdichten en lofredenen, waarvan de schrijver gewaagde (bl. 179—183, 194, 195,) schoon men in dat soort van opstellen nog al toegeeflijk pleegt te zijn, iets overdrevens, dat gaat, zoo als wij meermalen opmerkten, de vaccine niet aan; en zijn er dwazen, wier ontwerp zoude zijn, het schepsel van zijnen Schepper te verwijderen (bl. 209,) op menschelijke wijsheid trotsch te maken, en zoo den Albestuurder in zijne weldaden ondankbaar te miskennen, laten wij hunne medegenooten niet

zijn;

zijn; maar ons voegen bij hen, welke Gods goedheid eerbiedig erkennen in de heilzame middelen, welke hij ons ook door middel onzer medemenschen laat bekend worden; en ook in de beschouwing van het heilzame der vaccine onze dankbare harten tot God verheffen, „ ja!
„ DANKBAARHEID, edelste pligt der mensch-
„ heid! Goddelijke deugd, die het menschelijk
„ gevoel zoo zeer verrukt en tot sieraad ver-
„ strekt! verhef gij onze harten boven de ha-
„ telijke ondankbaarheid, door vooringenomen-
„ heid en vooroordeelen aangekweekt, waar-
„ door wij ons deze gunst zouden onwaardig
„ maken!" (*)

(*) WALOP, *Hulde aan* JENNER.

VERBETERINGEN.

Bl.	4	reg.	3	v. o.	naauwlijks	*lees*	naauwelijks.
—	15	—	9	v. b.	IJlanders	—	IJslanders.
—	16	—	14	v. o.	geenzins	—	geenszins.
—	24	—	6	—	behoedmiddel	*lees*	voorbehoedmiddel.
—	32	—	7	v. b.	lating	*lees*	aderlating.
—	—	—	9	—	moge	—	mogelijk.
—	38	—	5	—	storenis	*lees*	stoornis.
—	55	—	8	—	zelf	*lees*	zelve.
—	56	—	4	v. o.	epidemiesch	*lees*	epidemisch.
—	57	—	2	—	zijnen	*lees*	haren.
—	77	—	4	—	zelf	—	zelve.
—	—	—	1	—	voords	*lees*	voorts.